

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ**

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: “Ελληνικά Ομόλογα(GGB'S) : Η πορεία τους, η αναδιάρθρωσή τους και ο ρόλος τους στην ελληνική οικονομία”.

Εκπονηθείσα από τις φοιτήτριες:

Μακροβασιλείου Μαρία, Α. Μ 14915

Παναγιωτοπούλου Χρυσούλα, Α. Μ 14833

Επιβλέπων καθηγητής: Παπαηλίας Θεόδωρος

ΑΘΗΝΑ, 2016

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία που ακολουθεί μας αναλύει τις αιτίες και τους λόγους που το Ελληνικό κράτος βρέθηκε αντιμέτωπο με την σημαντικότερη οικονομική κρίση των τελευταίων ετών.

Επιπλέον περιλαμβάνει τους τρόπους που επιδιώχθηκε να αντιμετωπιστεί αυτή η δυσμενής κατάσταση μέσω των προγραμμάτων/μνημονίων που συμφωνήθηκαν μεταξύ της Ελλάδας και των δανειστών της, αλλά και των δύο αναδιαρθρώσεων του χρέους με σκοπό την απομείωση του.

Εν κατακλείδι δεν παραλείπει να παραθέσει τα αποτελέσματα που προήλθαν από αυτές τις αναδιαρθρώσεις του χρέους σε διάφορους τομείς.

Αναφέρεται στις επιπτώσεις κυρίως στην οικονομία, αλλά και στην κοινωνία, που υπήρξαν ύστερα από τα «κουρέματα» που υπέστη το χρέος της Ελλάδας και επεκτείνεται ως την κατάσταση που βιώνουμε μέχρι και σήμερα.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ : οικονομική κρίση, ομόλογο, διπλά ελλείμματα, αναδιαρθρώσεις χρέους, μνημόνιο, PSI, επαναγορά ομολόγων, ΔΝΤ, ΕΚΤ, ΟΝΕ.

ΑΠΟΣΑΦΗΝΗΣΕΙΣ ΟΡΩΝ

ΟΜΟΛΟΓΟ : Το ομόλογο είναι ένα χρεόγραφο, ο εκδότης του οποίου έχει την υποχρέωση να καταβάλει στον κομιστή του, στην λήξη του, το προκαθορισμένο και αναφερόμενο στο ομόλογο ποσό, πέραν των τόκων που καταβάλλονται κατά τη διάρκειά του.

ΜΝΗΜΟΝΙΟ: Το μνημόνιο είναι επίσημο διπλωματικό έγγραφο, μέσω του οποίου είτε ανταλλάσσονται απόψεις ή εντοπίζονται θέματα για διμερείς ή πολυμερείς συμβάσεις.

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

ΟΝΕ: Οικονομική Νομισματική Ένωση.

ΙΦ: Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Ινστιτούτο (Institute of International Finance) ή Διεθνής ένωση τραπεζών είναι η μοναδική παγκόσμια ένωση χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
-----------------------	----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

1.1 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	9
1.2 ΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	11
.....	11
1.3 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ(1824-2009)	13
.....	13
1. 4 ΤΑ ΔΠΛΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ.....	16
α)Ελλειμμα Προϋπολογισμού-Δημόσιο Χρέος.....	16
β) Ισοζύγιο Εξωτερικών Πληρωμών.....	17
γ)Η σημασία των μακροοικονομικών στοιχείων	18
Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩ	20
1. 6 ΠΟΥ ΑΠΟΔΙΔΟΝΤΑΙ ΟΙ ΕΥΘΥΝΕΣ.....	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

2. 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	23
2. 2 ΤΡΙΕΤΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ	25
2. 3 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΝΤ.....	31
2. 4 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΟΝΕ(ΤΑ 3 ΟΧΙ)	32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ(P. S. I)

3. 1 ΑΡΧΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΟΜΟΛΟΓΩΝ(ΑΠΟ ΤΟΝ WOLFGANG SCHAUBLE).....	33
3. 2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΟΜΟΛΟΓΩΝ P. S. I (Μάρτιος 2012)	36
3. 3 ΟΡΟΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟ PSI	37
3. 4 ΟΜΟΛΟΓΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ(ΕΚΤ).....	39
3. 5 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ PSI ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Β' ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ - ΕΠΑΝΑΓΟΡΑ ΧΡΕΟΥΣ

4. 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	43
4. 2 ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΠΑΝΑΓΟΡΑΣ	46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΕΩΝ

5. 1 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ	49
α)Μείωση χρέους σε απόλυτο μέγεθος και ως ποσοστό του ΑΕΠ.....	49
β)Μείωση τόκων και διάρκειας Χρέους	49
γ)Η Αναδιάταξη ποσοστών χρέους.....	50
5. 2 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	51
5. 3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΙΔΙΩΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΤΕΣ	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 :Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

6. 1 Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ.....	53
6. 2 ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	56
6. 3 ΤΑ ΘΕΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ.....	59
6. 4 Η ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ.....	61
6. 5 Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	64
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	71
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	73

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως τίτλο : “Ελληνικά Ομόλογα(GGB'S) : Η πορεία τους, η αναδιάρθρωσή τους και ο ρόλος τους στην ελληνική οικονομία”. Αυτό ακριβώς πραγματεύεται.

Ξεκινώντας, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία σύντομη αναφορά στην πορεία της ελληνικής οικονομίας, πώς εξελίχθηκε, ποιες μέθοδοι χρησιμοποιήθηκαν για την υπερχρέωση της χώρας, ποια πρόσωπα διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο αλλά και πώς μέσω των δανεισμών της η Ελλάδα, παρά των αναρίθμητων πηγών εσόδων που διαθέτει, κατέληξε να φτάσει το χρέος της σε δραματικά επίπεδα. Εν συνεχεία μιλώντας με αριθμούς και δεδομένα αναφέρονται τα διογκωμένα ελλείμματά της και πώς αυτά αυξήθηκαν ακόμη περισσότερο με την είσοδο της χώρας μας στην ΟΝΕ. Δεν παραλείπουμε να αναφερθούμε στα πρόσωπα που φέρουν ευθύνες, που είτε θα έπρεπε να γνωρίζουν και αγνοούσαν, είτε σιώπησαν και δεν προειδοποίησαν παρά μόνο όταν η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας και των χρεών της είχε φτάσει σε αδιέξοδο εν έτη 2009.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύουμε πως από αυτό το έτος και ύστερα αρχίζουν οι συζητήσεις, πραγματοποιούνται τα προαπαιτούμενα μέτρα και με κάποιες εξαιρέσεις που γίνονται λόγω κυρίως φόβου μεταδόσεως της κρίσης σε άλλες χώρες, η Ελλάδα εισέρχεται στην εποχή των μνημονίων, δηλαδή ενός μεταρρυθμιστικού προγράμματος που έπρεπε να ακολουθηθεί για να πάρει η χώρα περαιτέρω οικονομική βοήθεια από τους δανειστές.

Οι μεταρρυθμίσεις όμως φαίνεται να μην είναι αρκετές. Έτσι η χώρα οδηγήθηκε στην πρώτη αναδιάρθρωση όπως αναφέρεται στο τρίτο κεφάλαιο. Εκεί παρατίθενται οι όροι, ο τρόπος της ανταλλαγής, η στάση που κράτησε η ΕΚΤ αλλά και πως η ανταλλαγή αυτή των ομολόγων επηρέασε τις ελληνικές τράπεζες.

Μια αναδιάρθρωση όπως φάνηκε δεν ήταν αρκετή, χρειάστηκε μια δεύτερη επαναγορά του χρέους με διαφορετική μέθοδο, όπως βλέπουμε στο τέταρτο κεφάλαιο, σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα λίγων μηνών.

Στο πέμπτο κεφάλαιο επιδιώξαμε να δώσουμε στον αναγνώστη να καταλάβει πως η επίπτωση αυτών των αναδιαρθρώσεων ήταν πολύ σημαντική και είχε μεγάλο αντίκτυπο στα πολιτικά δρώμενα, στο ασφαλιστικό σύστημα, στην κοινωνία, στις τράπεζες.

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε τα γεγονότα των τελευταίων ετών που συνέβαλαν στην ελληνική οικονομία του σήμερα και έπαιξαν καθοριστικό ρόλο. Για ένα διάστημα όπως φάνηκε(2013-2014), παρόλο που σε απόλυτα νούμερα η μείωση του χρέους της Ελλάδας ήταν μηδαμινή, η οικονομία βρισκόταν σε έναν σχετικό έλεγχο και η χώρα έδειχνε πως θα μπορούσε να ακολουθήσει μία ανοδική πορεία. Αυτή ανατράπηκε όταν επικράτησε πολιτική αστάθεια το 2015 λόγω μίας διαρροής που επιβεβαίωσε ότι η τότε κυβέρνηση θα εφαρμόζε ακόμα περισσότερα δυσάρεστα μέτρα για τους ήδη ταλαιπωρημένους και απελπισμένους Έλληνες πολίτες. (e-mail Χαρδούβελη)

Όταν λοιπόν ήρθε η καινούρια κυβέρνηση στην εξουσία μετά από μήνες διαπραγματεύσεων με την τρόικα με σκοπό να αλλάξουν οι συνθήκες δανεισμού, τρομακτικά σενάρια άρχισαν να ακούγονται όπως αυτό του Grexit, αφού όλα έδειχναν πως δεν επρόκειτο να βρεθεί μία μέση λύση και η επιμονή στις διαπραγματεύσεις είχαν αφήσει την χώρα δίχως ρευστότητα. Ύστερα από το δημοψήφισμα που πραγματοποιήθηκε και ενώ ο λαός είχε αρνηθεί ένα σχέδιο μεταρρυθμίσεων και δανεισμών που είχε προταθεί από τους δανειστές μας, η κυβέρνηση μόλις λίγες μέρες αργότερα έκανε αποδεκτό ένα ακόμα πιο σκληρό για τον Ελληνικό λαό σχέδιο το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή και επηρεάζει την ζωή των Ελλήνων πολιτών μέχρι και σήμερα.

Στόχος της εργασίας μας είναι ο αναγνώστης να κατανοήσει το πώς η χώρα κυρίως μέσω των δανεισμών και της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης που είχε τις ρίζες της στις ΗΠΑ, οδηγήθηκε στην οικονομική κρίση και σε αυτήν την ατέρμονη κατάσταση των συνεχών μνημονίων. Και ιδιαίτερα ποιος ήταν ο ρόλος και η πορεία των ελληνικών ομολόγων σε αυτό, κάτι το οποίο δεν είχαμε αντιληφθεί σε πόσο σημαντικό βαθμό επηρέασε την ελληνική οικονομία και επειδή πιστεύουμε ότι το συγκεκριμένο θέμα δεν έχει αναλυθεί και επεξηγηθεί με πιο απλό τρόπο

αποφασίσαμε να ασχοληθούμε τόσο για δική μας ενημέρωση όσο και των συμπολιτών μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

1.1 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ξεκινώντας σε αυτό το κεφάλαιο θα θέλαμε να παραθέσουμε πολύ συνοπτικά ορισμένα δεδομένα για την μορφή της ελληνικής οικονομίας ώστε να πάρουμε μία ιδέα όσον αφορά το πού στηρίχτηκε για να επιβιώσει, να ανθίσει καθώς και τι μεταβολές έχει δεχτεί μέχρι σήμερα.

Η οικονομία της Ελλάδας ανέκαθεν, ακόμη και από την εποχή που άρχισε να πρωτοεμφανίζεται ανθρώπινη παρουσία στον ελλαδικό χώρο, στηριζόταν σε τρεις βασικούς πυλώνες: την γεωργία, την κτηνοτροφία και την ναυτιλία. Τα απαραίτητα για την συντήρηση και ανάπτυξη του κράτους έσοδα επί πάρα πολλά χρόνια προέρχονταν από εκείνους τους τομείς κυρίως.

Αυτά τα δεδομένα δεν άλλαξαν παρά μόνο στην σύγχρονη ιστορία του έθνους μας. Συγκεκριμένα αυτή η αλλαγή, η οποία συνέπεσε με την άφιξη των Συνταγματαρχών στην εξουσία και την αρχή της δικτατορίας, σήμανε ουσιαστικές αλλαγές καθώς και μία νέα οικονομική εποχή.

Κάποιες μικρές, δειλές προσπάθειες εκβιομηχάνισης της χώρας και μία πρόοδος σε αυτόν τον τομέα είχαν ξεκινήσει με ορισμένα «σκαμπανεβάσματα» από το τέλος του Α παγκοσμίου πολέμου το 1918 αναγκαστικά εφόσον είχαν επιβληθεί απαγορευτικοί δεσμοί στα βιομηχανικά προϊόντα που έρχονταν από το εξωτερικό¹. Όμως το διάστημα 1967-1974 ήταν αυτό που η ελληνική οικονομία βίωσε μία τεράστια και απότομη μεταβολή και από γεωργική άρχισε με πολύ γοργούς ρυθμούς να μετατρέπεται σε βιομηχανική.

Το μετέπειτα διάστημα που ακολούθησε, της μεταπολίτευσης, η Ελλάδα εισήλθε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συνεχίστηκε η πρόοδος της ελληνικής βιομηχανίας, με αποτέλεσμα τον αργό «θάνατο» της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, αφού πλέον η ύπαιθρος άδειαζε καθώς είχαν ζήτηση οι καινούριες θέσεις εργασίες. Από εκείνο το χρονικό διάστημα κυρίως και μετά άρχισαν να ρέουν άφθονα τα δανεικά προς την χώρα μας, θέμα με το οποίο θα ασχοληθούμε εκτενώς σε επόμενη ενότητα της εργασίας μας.¹

1(2016)[Βιομηχανία - Live-Pedia. gr](http://www.livepedia.gr)

Η οικονομική ευημερία, λόγω των μεγάλων ποσών δανειακών που εισέρχονταν από το εξωτερικό, που κατέκλεισε την Ελλάδα από άκρη σε άκρη ήταν πρωτοφανής. Ο δημόσιος τομέας διογκώθηκε και η διαφθορά βρισκόταν στο άνθος της πράγμα που, αν και εκείνη την περίοδο δεν φαινόταν, έβλαπτε βαθιά την ελληνική οικονομία.

Κάτι που επίσης έπληξε την οικονομία ήταν η εισροή πολύ μεγάλου μεγέθους μεταναστών λόγω της κατάρρευσης του ανατολικού συνασπισμού γύρω στο 1990. Πάνω από 1 εκατομμύριο άνθρωποι ήρθαν στην χώρα μας επιδιώκοντας ένα καλύτερο μέλλον και αναζητώντας εργασίες που αφού δεν γνώριζαν και καλά την ελληνική γλώσσα αυτές ήταν επί το πλείστον χειρωνακτικές και δέχονταν να εργάζονται, έχοντας μεγάλη ανάγκη τα χρήματα, με αντάλλαγμα πολύ χαμηλούς μισθούς. Έτσι οι πλειοψηφία των Ελλήνων που δεν δέχονταν να κάνουν τόσο κουραστικές δουλειές με τόσο χαμηλές αποδοχές αποστασιοποιήθηκαν από τους χειρωνακτικούς κλάδους εργασίας.²

Η «φούσκα» της οικονομικής ευημερίας της Ελλάδας συνεχίστηκε, καθώς επίσης και οι δανεισμοί, οι ιδιωτικοποιήσεις και η διαφθορά, και τα επόμενα χρόνια με αποκορύφωμα την περίοδο μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωζώνη όπου είχε ως αποτέλεσμα το τελειωτικό χτύπημα στην γεωργία λόγω έλλειψης ανταγωνισμού και την ακόμα μεγαλύτερη ροή δανειακών κεφαλαίων προς την χώρα μας, μόλις λίγα χρόνια πριν την έναρξη της μεγάλης οικονομικής κρίσης του 2009 που ακόμα βιώνουμε.

Από το 2009 και μέχρι σήμερα λόγω της μεγάλης αύξησης των φόρων αλλά και άλλων πολλών παραγόντων άρχισε να εγκαταλείπει την χώρα μας και η βιομηχανία της και να συρρικνώνεται και αυτός ο κλάδος με αποτέλεσμα η ναυτιλία και ο τουρισμός να θεωρούνται πλέον οι μοναδικές σημαντικότερες πηγές εσόδων του κράτους.

2 Γκούβας (2016)

http://www.academia.edu/5074996/%CE%A7%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%82_%CE%93%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CE%B2%CE%B1%CF%82_%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CE%9C%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1
[Harry Gouvas History of Greek Economy. Monograph](#)

1.2 ΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Από αρχαίων χρόνων η Ελλάδα διέθετε έναν από τους μεγαλύτερους εμπορικούς στόλους, κάτι το οποίο έχει διαδραματίσει ιδιαίτερα αξιόλογο ρόλο στην ανάπτυξη της χώρας και στην αύξηση του κύρους της σε διεθνές επίπεδο. Το έμφυτο ταλέντο των Ελλήνων στις θαλάσσιες ασχολίες δικαιολογείται από τη γεωγραφική θέση της χώρας, η οποία χαρακτηρίζεται ως "σταυροδρόμι τριών ηπείρων", και το οποίο ανέκαθεν προσέφερε σημαντικά έσοδα τόσο στην οικονομία όσο και στο κρατικό ταμείο.

Ένα άλλο πλεονέκτημα της μεσογειακής αυτής χώρας είναι ο πολύ μεγάλος όγκος τουριστών που υπάρχει (ο οποίος σε αριθμό ετησίως ξεπερνά του πληθυσμού της, που είναι περίπου 11 εκατομμύρια) λόγω του εξαιρετικού φυσικού κάλους, της φιλοξενίας των κατοίκων της αλλά και του κλίματος της.

Αυτοί οι δύο διαχρονικοί και κερδοφόροι παράγοντες μόνοι τους θα έπρεπε να είναι σε θέση να κάνουν την Ελλάδα να ξεκινά κάθε αρχή του νέου έτους με ένα ποσό στα κρατικά της ταμεία ανάμεσα στα 15-20 δις ευρώ.

Εκτός των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που βοηθούν στην οικονομία της χώρας όπως για παράδειγμα η γεωργία της, η οποία όμως δυστυχώς τα τελευταία χρόνια τείνει να φθίνει και να μην είναι πλέον όσο κερδοφόρα ήταν παλαιότερα έτη, ή το πλούσιο υπέδαφός της το οποίο έχει δυνατότητα θετικής εξέλιξης αφού η σημερινή εκμετάλλευσή του δεν είναι υψηλή. Επιπλέον η χώρα ως παλαιό μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από την συμμετοχή της σε αυτήν την ομάδα των ανεπτυγμένων χωρών απολαμβάνει πληθώρα προνομίων. Της δίνεται η δυνατότητα να εκμεταλλευτεί οικονομικές ευκαιρίες, αυξάνει το κύρος της καθώς επίσης συσφίγγει τις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο. Τέλος ο πληθυσμός της Ελλάδας χαρακτηρίζεται από υψηλό μορφωτικό επίπεδο και από πολλές ικανότητες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για ανακαλύψεις, εφευρέσεις και την ανάπτυξη διαφόρων τομέων.

Από την άλλη μεριά δεν μπορούμε να μην αναφέρουμε και τα μειονεκτήματα που κάθε χρόνο αφαιρούν ουσιαστικά ποσά από το ταμείο της. Λόγω κυρίως της γεωγραφικής της θέσης, ιδιαιτέρως τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται πρόβλημα στην εισροή μεταναστών αλλά και προσφύγων. Σε αυτό το γεγονός σίγουρα συμβάλλει η αντιρατσιστική συμπεριφορά των Ελλήνων και η ανοχή τους στην

διαφορετικότητα, όπως θα έλεγε κανείς ότι αρμόζει στην γενέτειρα της δημοκρατίας. Η αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου όμως προκαλεί ορισμένες παραγωγικές δαπάνες, κάποιες εκ των οποίων είναι απρόβλεπτες, και ανά περιπτώσεις αναμενόμενες κοινωνικές εντάσεις. Επιπροσθέτως λόγω της ιστορίας της θεωρούνται απαραίτητες οι υψηλές αμυντικές δαπάνες, οι οποίες ξεπερνούν σε ποσοστό του ΑΕΠ αυτές των περισσότερων υπολοίπων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.³

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε τα πλεονεκτήματα της Ελλάδας υπερτερούν με διαφορά των ελαττωμάτων της. Παρόλα αυτά η οικονομική ιστορία της είναι μία ιστορία συνεχόμενου δανεισμού που τις περισσότερες φορές η χώρα ανέμενε και προγραμματίζε ως κάτι απολύτως φυσιολογικό.

Για να κατανοήσουμε πλήρως την κατάσταση που έχει βρεθεί σήμερα η χώρα μας, μία κατάσταση τεράστιου χρέους που την φέρνει ακόμα και κοντά σε συζητήσεις χρεοκοπίας, είναι απαραίτητο να μάθουμε πώς και από πότε ξεκινήσαμε να μπαίνουμε σε αυτήν την δύνη των χρεών.

³ Σιάτρας Γ, ()σελ. 53-55

1.3 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ(1824-2009)

Όταν κάποιος δανείζεται σημαίνει πως θέλει να αξιοποιήσει και χρησιμοποιήσει στο παρόν ένα τμήμα χρημάτων που θα αποκτήσει στο μέλλον. Για αυτή του τη διευκόλυνση ο δανειζόμενος καταβάλλει, έως ότου ξεπληρώσει πλήρως το δάνειο που εισέπραξε, κάθε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα μία αμοιβή στον δανειστή, τον τόκο.

Βεβαίως η λογική λέει πως ιδίως όταν είναι μία χώρα η οποία δανείζεται θα πρέπει να το κάνει ύστερα από ορθή αξιολόγηση των δεδομένων και για ιδιαίτερα σημαντικούς λόγους, όπως μία έκτακτη ανάγκη η οποία δεν είχε υπολογιστεί στον προϋπολογισμό πχ μία φυσική καταστροφή. Μία άλλη περίπτωση που δικαιολογεί τον δανεισμό είναι η διεκπεραίωση επενδυτικών έργων τα οποία βελτιώνοντας την οικονομική δυνατότητα μίας χώρας καθιστούν εφικτή και την σύντομη αποπληρωμή των χρεών.

Η ιστορία της συνεχόμενης εξάρτησης της χώρας από τους δανειστές της δεν αναφέρθηκε, δεν αναλύθηκε και δεν διδάχθηκε όπως έπρεπε. Το βάρος του χρέους ξεκινά από την εποχή που οι Έλληνες πάλευαν για την απελευθέρωσή τους από τους Οθωμανούς Τούρκους. Πριν καν τελειώσει αυτός ο αγώνας η Ελλάδα κατέληξε καταχρεωμένη και χρεοκοπημένη.

Τα λεγόμενα "δάνεια της Ανεξαρτησίας" δόθηκαν το 1824 και το 1825 με σκοπό να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς της επανάστασης. Το 1827 ο Καποδίστριας, μη μπορώντας να πείσει τους δανειστές μας για μια νέα χρηματική ροή προς τη χώρα, αναγκάστηκε να κηρύξει πτώχευση.

Το 1830 ιδρύεται το ελληνικό κράτος και το 1832 μαζί με την επιβολή του Βαυαρού Όθωνα ως βασιλιά των Ελλήνων ήρθε και ένα νέο δάνειο προς τη χώρα το οποίο όμως το μόνο που κατάφερε ήταν να ξεχρεώσει ένα μέρος προηγούμενων χρεών και όχι να ανακάμψει την οικονομία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αναγκάσει τον Όθωνα με τη σειρά του να κηρύξει και εκείνος πτώχευση.

Το 1880 έγινε ρύθμιση της αποπληρωμής των συγκεκριμένων δανείων που είχαν σκοπό την ανεξαρτησία, με πρωθυπουργό τότε τον Αλέξανδρο Κουμουνδούρο. Το ίδιο έτος οι διεθνείς αγορές κατέστησαν δεκτά τα ομόλογα της χώρας.

Όμως όχι πολλά χρόνια μετά, μόλις το 1893, ήρθε η χρεοκοπία επί πρωθυπουργίας του Χαρίλαου Τρικούπη με την ιστορική φράση "Δυστυχώς επτωχεύσαμεν". Τότε

κρίθηκε απαραίτητο να επέμβει ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος, ο οποίος άφησε την χώρα να ανασάνει αφού ενέκρινε την ρύθμιση των χρωστούμενων.

Οι επόμενοι δανεισμοί που ακολούθησαν ήταν για την προετοιμασία των βαλκανικών πολέμων, για να εισέλθει η Ελλάδα στον Α παγκόσμιο πόλεμο και λίγο αργότερα για να περιθάλψει τους πρόσφυγες της μικρασιατικής καταστροφής. Παράλληλα βέβαια εκείνο το διάστημα δάνεια χρησιμοποιήθηκαν και για να πραγματοποιηθούν αναπτυξιακά έργα τα οποία, άμεσα ή έμμεσα, βελτιώνουν το επίπεδο της οικονομίας μιας χώρας.

Η επόμενη χρεοκοπία μας χτύπησε την πόρτα και πάλι το 1932. Με το που συνέβη αυτό άρχισαν πάλι συζητήσεις για καινούριες ρυθμίσεις των χρεών. Στη συνέχεια ήρθε ο Β παγκόσμιος πόλεμος ο οποίος κρίνοντας από τις ζημιές που άφησε στην Ελλάδα, τόσο κατά την διάρκεια του όσο και μετά, μπορεί να χαρακτηριστεί ως καταστροφικός. Αν και υπήρξε οικονομική βοήθεια από τους Αμερικάνους μέσω του σχεδίου Μάρσαλ που αποσκοπούσε στην ανασυγκρότηση του κράτους, συχνά τα δάνεια αυτά κατέληγαν να εξυπηρετούν άλλες χρήσεις.⁴

Στα μέσα της δεκαετίας του 1960 πραγματοποιήθηκε "κούρεμα" των προπολεμικών χρεών σε ποσοστό μεταξύ 90%-95%. Κατά τη διάρκεια των επόμενων χρόνων και όσο η χώρα ευδοκιμούσε και αναπτυσσόταν ανακαλύφθηκε και η εσωτερική αγορά δανεισμού.

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής το 1974 διαδέχθηκε την χούντα των συνταγματαρχών. Το χρέος εκείνη την περίοδο αντικειμενικά ήταν διαχειρίσιμο, όμως η επιλογή του να πάρει πληθώρα δανείων την επόμενη επταετία οδήγησε στην διόγκωσή του. Παρόμοια τακτική ως προς τον δανεισμό ακολούθησε και ο Ανδρέας Παπανδρέου από το 1981.

Για πρώτη φορά μετά το 1893, το 1996 άρχισαν να διαπραγματεύονται στις διεθνείς αγορές τα ελληνικά ομόλογα, εν όψει της προοπτικής της λειτουργίας της ευρωζώνης η οποία έγινε πραγματικότητα στην Ελλάδα το 2002.

Από το 1996 ακολουθήθηκε μία διαφορετική πολιτική από τον Κώστα Σημίτη που πίστευε ότι η μεγάλη αύξηση του εξωτερικού χρέους της χώρας οφειλόταν στην καλυτέρευση του επιπέδου ζωής των πολιτών και στην ευημερία τους που όμως προκλήθηκε από σπατάλες. Για να διορθωθούν λοιπόν λάθη προηγούμενων ετών

4 Αντωνιάδης (2016)

http://iskra.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=720:-1821-&catid=56:anaristera&Itemid=285

εφάρμοσε μια αυστηρή λιτότητα, άνοιγμα των αγορών, ιδιωτικοποιήσεις κλπ, που όμως δεν επέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα. Τα δημόσια ελλείμματα συνεχίστηκαν μαζί με τον δανεισμό και την αύξηση του δημόσιου χρέους της χώρας. Ο Κώστας Καραμανλής που κυβέρνησε το κράτος την περίοδο 2004-2009 παρότι υποσχέθηκε ότι θα ακολουθήσει μια διαφορετική ρότα, δεν κατάφερε να ελέγξει το πελατειακό κράτος. Άλλαξε την πορεία του και επέλεξε έναν πιο εύκολο και ανώδυνο τρόπο διακυβέρνησης φοβούμενος το πολιτικό κόστος, επιβαρύνοντας έτσι όμως περαιτέρω την ήδη καταχρεωμένη Ελλάδα και οδηγώντας την οικονομία σε ένα ακόμη βαθύτερο αδιέξοδο που όταν το παρατήρησε θεώρησε πως δεν υπήρχε άλλος δρόμος εκτός από αυτόν της παραίτησης.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε ότι το χρονικό διάστημα 2007-2008 ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής μία διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση. Η βασική της αιτία ήταν τα αλόγιστα δάνεια με χαμηλά επιτόκια και χωρίς εγγυήσεις που δίνονταν στους αμερικανούς πολίτες. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας εγγύοταν τη μετάδοση αυτής της κρίσης στις ευρωπαϊκές Τράπεζες που είχαν επενδύσει σε αυτά τα «τοξικά ομόλογα» και αποτέλεσε ένα μεγάλο πλήγμα και για την Ελλάδα.

Στις επόμενες εκλογές του 2009 θριαμβευτής ήταν ο Γιώργος Παπανδρέου, ο οποίος είτε πιστεύοντας ότι μία γρήγορη και ριζική αλλαγή της διακυβέρνησης του τόπου θα αποδώσει καρπούς είτε ψεύδοντας υποστήριξε πως “λεφτά υπάρχουν”. Πολύ σύντομα όμως ανακάλυψε πως δεν υπήρχαν και έθεσε στον ελληνικό λαό την προσφυγή στο ΔΝΤ ως την μόνη λύση για την επιβίωση της ελληνικής οικονομίας.⁵

Εκείνη η απόφαση του ήταν που, παρά τις προσπάθειες πολλών χρόνων για συγκάλυψη της αλήθειας και της πραγματικής κατάστασης της οικονομίας, έκανε τα πάντα αναπόφευκτα να έρθουν στο φως. Η ελληνική κοινωνία έτσι έκπληκτη και απροετοίμαστη βρέθηκε απέναντι στο πρόβλημα του δημοσίου χρέους της που επί χρόνια αγνοούσε ή μπορούμε ακόμα να πούμε και ότι αδιαφορούσε και κλίθηκε να το αντιμετωπίσει. Οι απορίες του πώς δημιουργήθηκε αυτό το τεράστιο χρέος αλλά και του πού πήγαν όλα αυτά τα χρήματα που επί δεκαετίες δανειζόταν η χώρα, απασχόλησαν όλους τους Έλληνες χωρίς όμως να δοθεί από τους αρμόδιους μία αξιόλογη απάντηση.

⁵ Σταμπόγλης (2016)
<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=499042>

1.4 ΤΑ ΔΙΠΛΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ

Βλέποντας μία συνοπτική εξιστόρηση της ιστορίας της Ελλάδας και της οικονομίας της μπορούμε να αρχίζουμε να κατανοούμε τους λόγους που οδηγηθήκαμε στον δρόμο της μεγάλης κρίσης, κάποιιοι από τους οποίους και πολύ βασικοί είναι τα πολλά δάνεια που εισέπραξε η χώρα και η συσσώρευση του χρέους της. Αναλύοντας τώρα την πορεία δύο μεγεθών, του δημοσιονομικού ελλείμματος και του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα, θα αντιληφθούμε συγκεκριμένα τι ακριβώς πήγε στραβά.

Η πορεία των διπλών ελλειμμάτων (έλλειμμα προϋπολογισμού και έλλειμμα ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών) μπορεί να μας δείξει με τον καλύτερο τρόπο τις αδυναμίες και τα χρόνια προβλήματα της ελληνικής οικονομίας.

Όλοι μας ακούμε καθημερινά πως πρέπει να μάθουμε να ζούμε με λιγότερα γιατί η χώρα μας έχει :

- έλλειμμα στο προϋπολογισμό της
- στο Ισοζύγιο πληρωμών της
- ένα μεγάλο Δημόσιο χρέος

Ας εξεξηγήσουμε τι ακριβώς είναι αυτοί οι τρεις οικονομικοί όροι όσο πιο απλά γίνεται.

α) Έλλειμμα Προϋπολογισμού-Δημόσιο Χρέος

Η εκάστοτε κυβέρνηση καταρτίζει κάθε χρόνο το προϋπολογισμό της, του οποίου παρακολουθεί την εκτέλεση και διορθώνει τις λεγόμενες αστοχίες. Δηλαδή τι κάνει; Γράφει αναλυτικά και με ποσά στα λογιστικά της βιβλία ποια, από ποιους και πόσα έσοδα υπολογίζει να εισπράξει και αντίστοιχα ποια, σε ποιους και πόσα έξοδα υπολογίζει να πληρώσει. Όταν κλείσει η χρήση ανάλογα με το πόσα έσοδα είχε και πόσα έξοδα πραγματοποίησε έχουμε ένα αποτέλεσμα είτε κέρδος είτε ζημία.

Το κέρδος της χρονιάς που έκλεισε ονομάζεται πλεόνασμα ενώ η ζημία ονομάζεται δημόσιο έλλειμμα και είναι το ποσό κατά το οποίο τα έξοδα της κυβέρνησης υπερβαίνουν τα έσοδα κατά τη διάρκεια ενός έτους.

Επίσης διακρίνεται σε πρωτογενές έλλειμμα και συνολικό έλλειμμα. Το πρωτογενές έλλειμμα στον υπολογισμό του δεν περιλαμβάνει τους τόκους για την εξυπηρέτηση του χρέους. Αντιθέτως το συνολικό έλλειμμα περιλαμβάνει και τους τόκους. Απλά λοιπόν όταν έχουμε έλλειμμα η κυβέρνηση έχει πληρώσει περισσότερα από όσα έχει εισπράξει.

Στον παρακάτω πίνακα 1.4.1 μπορούμε να δούμε αναλυτικά πώς δημιουργείται ένα τελικό αποτέλεσμα προϋπολογισμού. Παρατηρούμε πως για πολλά χρόνια υπήρχε έλλειμμα καθώς και ότι αυτό άρχισε να αυξάνεται λίγα μόλις χρόνια πριν την εμφάνιση της κρίσης στην Ελλάδα. Από τότε και ύστερα δε, η διόγκωση του είναι πρωτοφανής.⁶

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4.1

ΠΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙΤΑΙ ΤΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΩΝ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ							
Τα ποσά σε εκατομμύρια ευρώ							
ΕΤΟΣ	ΠΡΩΤΟ-ΓΕΝΗ ΕΣΟΔΑ	ΠΡΩΤΟ-ΓΕΝΕΙΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΠΡΩΤΟ-ΓΕΝΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΠΔΕ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΜΕ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΠΔΕ	ΤΟΚΟΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ	ΤΕΛΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ
	1	2	3=(1-2)	4	5=(3-4)	6	7=(5+6)
1996	21.670	18.330	3.341	-1.547	1.794	-10.178	-8.384
1997	24.849	20.097	4.752	-2.657	2.095	-9.450	-7.355
1998	27.875	21.797	6.078	-2.826	3.252	-9.596	-6.344
1999	31.087	23.399	7.689	-3.595	4.094	-9.693	-5.600
2000	33.890	24.168	9.722	-4.106	5.616	-9.977	-4.361
2001	36.684	26.076	10.608	-4.012	6.596	-9.713	-3.117
2002	39.048	30.264	8.784	-5.011	3.773	-9.134	-5.361
2003	39.881	33.700	6.181	-6.612	-431	-9.416	-9.847
2004	42.055	38.824	3.231	-6.628	-3.397	-9.523	-12.920
2005	44.760	41.465	3.295	-4.838	-1.543	-9.774	-11.317
2006	48.685	42.919	5.766	-4.409	1.357	-9.589	-8.232
2007	51.777	48.561	3.216	-3.934	-718	-9.796	-10.514
2008	55.322	54.089	1.233	-4.606	-3.373	-11.207	-14.580
2009	48.545	57.992	-9.447	-7.548	-16.995	-12.325	-29.320
2010	51.434	52.798	-1.364	-5.608	-6.972	-14.760	-21.732
2011	55.560	52.633	2.927	-4.578	-1.651	-17.520	-19.171
ΣΥΝΟΛΟ	653.123	587.111	66.011	-72.515	-6.504	-171.651	-178.155

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Κρατικών Προϋπολογισμών

Φτάνουμε λοιπόν στο Δημόσιο χρέος. Δημόσιο χρέος είναι το σύνολο των οφειλών που υπολογίζεται σε νομισματικές μονάδες και αφορά τον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

β) Ισοζύγιο Εξωτερικών Πληρωμών

Πάμε τώρα να δούμε λίγο τι είναι το ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών. Ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών ή απλούστερα ισοζύγιο πληρωμών είναι όλες οι οικονομικές συναλλαγές που κάνει η χώρα μας με άλλες χώρες του κόσμου. Σε αυτό το ισοζύγιο καταγράφεται η εισροή και εκροή κεφαλαίων(εισπράξεις και πληρωμών

⁶Κακουλίδης (2016),
<http://www.greekvoice.net/page11102852.aspx>

σε συνάλλαγμα) από και προς την εν λόγω χώρα κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου(συνήθως ενός έτους).

γ) Η σημασία των μακροοικονομικών στοιχείων

Είναι μεγάλης σημασίας αν έχουμε έλλειμμα ή πλεόνασμα γιατί μας δείχνει:

- τι ποσά σε χρηματική αξία αγαθών και υπηρεσιών είμαστε αναγκασμένοι να εισάγουμε κάθε χρόνο.
- τι ποσά έρχονται στη χώρα από τη πώληση αγαθών και υπηρεσιών τα οποία εμείς εξάγουμε.
- ποια είναι τα ποσά που έρχονται στη χώρα για επενδύσεις και ποια είναι αυτά τα ποσά που φεύγουν από τη χώρα για χώρες του εξωτερικού.

Στην περίπτωση που έχουμε έλλειμμα και δε μπορούμε να το καλύψουμε από άλλους πόρους ή με δανεικά απλά σημαίνει πως αν μας κοπεί η χρηματοδότηση θα είναι αδύνατον πλέον να ζούμε όπως έχουμε συνηθίσει έως σήμερα, δηλαδή θα έχουμε ελλείψεις. Η κακή κατάσταση της οικονομίας της χώρας μας οφείλεται στην επιδείνωση αυτών των τριών μεγεθών(έλλειμμα προϋπολογισμού, έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών και δημόσιου χρέους), ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, που δεν αντικατοπτρίζουν κάτι άλλο παρά την πραγματικότητα. Δηλαδή την μηδαμινή ανταγωνιστικότητα συγκριτικά με άλλες χώρες, την μείωση της παραγωγικότητας, την διόγκωση του δημόσιου τομέα και άλλες πολλές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας.⁷

Στον πίνακα 1.4.2 είναι συνοψισμένα ορισμένα πολύ χρήσιμα και βασικά οικονομικά στοιχεία.⁸ Αρχικά δείχνουν πώς μέσα σε λίγα χρόνια το έλλειμμα του προϋπολογισμού «ξεφεύγει» αντικατοπτρίζοντας την εικόνα της μη υγιούς οικονομίας και καταφέρνει τα τελευταία πρόσφατα χρόνια να «μαζευτεί» μέσω περικοπών που βασανίζουν τους Έλληνες πολίτες, αδειάζουν τις τσέπες τους και δεν εγγυάται τίποτα περί ανάπτυξης και άνθισης της οικονομίας. Αυτή η συρρίκνωση φαίνεται και στα αποτελέσματα που αφορούν το ΑΕΠ όπου από το ξέσπασμα της κρίσης είδαμε μέχρι και αρνητικά νούμερα. Τέλος το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ ακολουθεί μία δραματική αύξηση με την πάροδο των ετών και μετατρέπεται σε δυσβάσταχτο και μη βιώσιμο.

7 Πούλος, (2016)

<http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/5698/Poulos.pdf?sequence=2>

8 (2016)

https://el.3.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82

Στο παραπάνω πλαίσιο των πραγμάτων που συνέβαλλαν στην κακή οικονομία της Ελλάδας πρέπει να προστεθεί και ο ρόλος του καθεστώτος των ευνοϊκών νομισματικών συνθηκών της εποχής μετά την ένταξη στην ΟΝΕ(Οικονομική και Νομισματική ένωση), ο οποίος ήταν καθοριστικός και αξίζει να δοθούν περαιτέρω λεπτομέρειες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4.2

ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΛΛΕΙΜΑ, ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ, ΑΕΠ ΚΑΙ ΣΧΕΣΗ ΧΡΕΟΥΣ-ΑΕΠ(1970- 2014)												
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΟΔΑ (% του ΑΕΠ)	-	-	31.0	37.0	43.4	39.0	38.3	40.6	42.3	43.9	44.1	43.5
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΞΟΔΑ (% του ΑΕΠ)	-	-	45.2	46.2	47.1	44.4	54.0	51.3	51.7	50.7	49.6	48.1
ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙ- ΣΜΟΥ (% του ΑΕΠ)	-	-	14.2	9.1	3.7	5.5	15.6	10.7	9.4	6.8	5.5	4.6
ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ (ετήσια %)	-	-	-	8.9	2.9	3.5	1.3	4.7	3.1	1.1	-0.8	-0.4
ΑΥΞΗΣΗ ΑΕΠ (%)	8.9	0.7	0.0	2.1	4.5	2.3	-0.2	-4.9	-7.1	-6.0	-4.2	0.6
ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ (δισ €)	0.2	1.5	31.1	86.9	141.0	195.4	299.7	329.5	355.7	344.6	347.6	349
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟ ΑΕΠ (δισ €)	1.1	6.8	43.4	88.7	135.0	193.0	231.1	222.2	208.5	195.0	184.5	185
ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΧΡΕΟΥΣ ΠΡΟΣ ΑΕΠ(%)	17.9	22.5	71.7	97.9	104.4	101.2	129.7	148.3	170.6	176.7	188.4	188

ΠΗΓΗ:(2016)<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82>

1.5 Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩ

Από πολύ παλιά έως και την περίοδο ένταξης της Ελλάδας στην ευρωζώνη το 2001, μετά την επιτυχή πορεία σύγκλισης των δημοσιονομικών μεγεθών και την ικανοποίηση το 2000 των(τεσσάρων εκ των πέντε) κριτηρίων της συνθήκης του Μάαστριχτ(πληθωρισμός, έλλειμμα γενικής κυβέρνησης, δημόσιο χρέος, μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών, μακροπρόθεσμο επιτόκιο δανεισμού), η χώρα είχε ήδη χρεωθεί αρκετά, όμως μέσω της εσωτερικής αγοράς δανεισμού, δανείων από κυβερνήσεις του εξωτερικού, δανείων από την εσωτερική αγορά σε δραχμές και πιστώσεων από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος(κόβοντας νέο χρήμα, δηλαδή δημιουργώντας πληθωρισμό) κατάφερε να ορθοποδεί και πάλι.⁹

Το παρακάτω διάγραμμα ενσωματώθηκε στην εργασία για να μας δώσει μία ξεκάθαρη εικόνα του από πότε άρχισε το χρέος να γίνεται δυσβάστακτο και μη διαχειρίσιμο, κάτι το οποίο συνέβη κυρίως ύστερα από την συμμετοχή της Ελλάδας στο ευρώ. Η είσοδος στο ενιαίο νόμισμα ερχόταν με πολλές προοπτικές και προσδοκίες. Όμως έγινε με ψευδή οικονομικά στοιχεία και δεν μπορούμε να δεχτούμε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Eurostat δεν γνώριζαν πως η Ελλάδα τους εξαπατούσε με τα στατιστικά στοιχεία που τους απέστειλε.

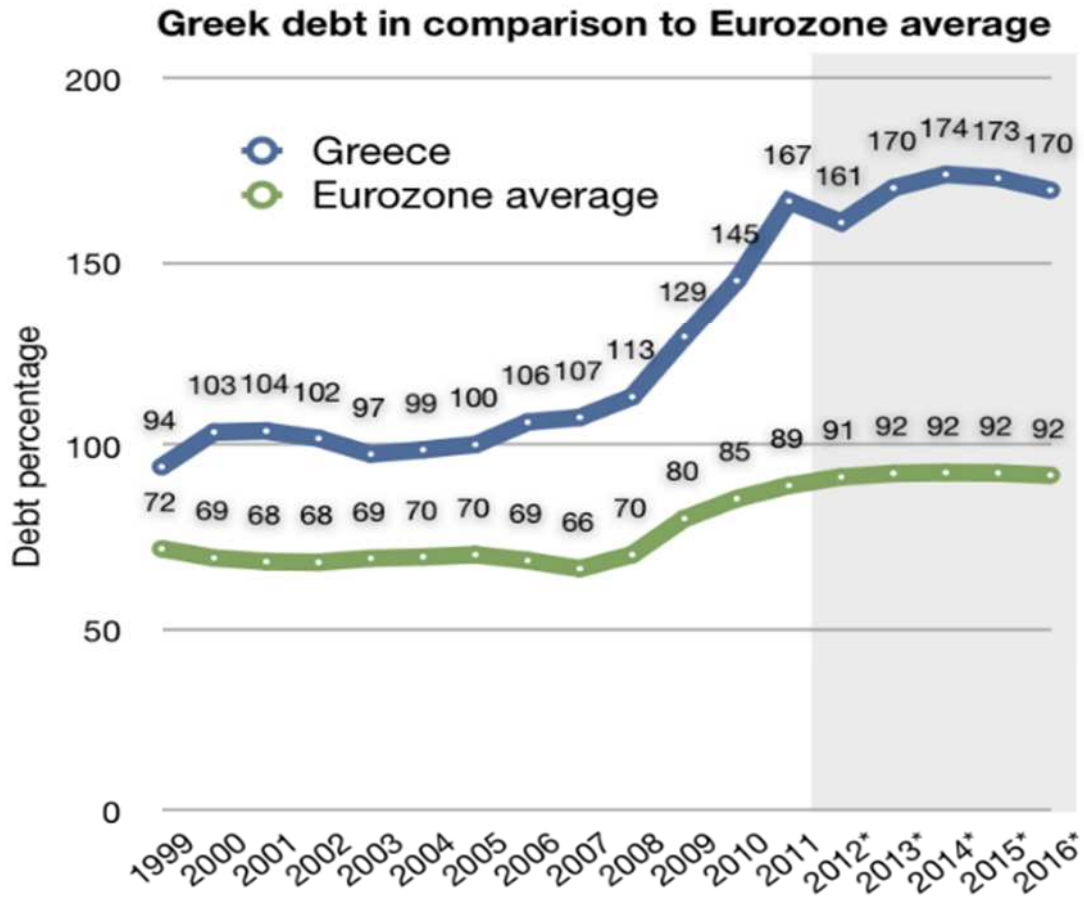
Από εκείνη την περίοδο και μετά παρατηρούνται ορισμένες αρνητικές συνέπειες στα νοικοκυριά. Η ένταξη της Ελλάδος στην ΟΝΕ συνοδεύτηκε με μια ταχύτατη μείωση των επιτοκίων, παρέχοντας στην ελληνική οικονομία την δυνατότητα για εύκολο και φθηνό δανεισμό(δημόσιο και ιδιωτικό). Κατ' αντιστοιχία, οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων το χρονικό διάστημα 2000-2007 ήταν σχεδόν τέλεια υποκατάστατα των γερμανικών. Επίσης από τη στιγμή που η χώρα μπορούσε να λαμβάνει πολύ πιο εύκολα δάνεια αυτό συνέβαλλε στην εκτίναξη των τιμών. Συμβολή στην αύξηση των τιμών είχε και η αύξηση της φορολογίας σε βασικά προϊόντα. Ταυτόχρονα ελαστικοποιείται η εργασία και η ελληνική παραγωγή μειώνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Επιπροσθέτως η χώρα έχασε την δυνατότητα αυτόνομων και μονομερών ενεργειών και μη όντας σωστά προετοιμασμένοι οι ιδρυτές, οι συμμετέχοντες και η ελληνική πλευρά για κάθε σενάριο και παν ενδεχόμενο που θα λάμβανε θέση, δεν αντιμετώπισαν όπως έπρεπε την Ελληνική κρίση.

⁹ Σιάτρας Γ,() σελ. 56-57

Έτσι το χρέος μέσα σε ελάχιστα έτη εκτοξεύθηκε, αποτέλεσε κίνδυνο για τις υπόλοιπες χώρες, ειδικότερα τις ενταγμένες στο νόμισμα του ευρώ και κατέστη απολύτως μη διαχειρίσιμο.¹⁰

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.5.1

Source: Eurostat
*estimates

10 (2016)

https://el.wikibooks.org/wiki/%CE%97_%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%AC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7_%CF%83%CF%84%CE%BF_%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%8E_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B7_%CE%B5%CF%80%CE%AF%CE%B4%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1

1.6 ΠΟΥ ΑΠΟΔΙΔΟΝΤΑΙ ΟΙ ΕΥΘΥΝΕΣ

Το μεγαλύτερο βάρος των ευθυνών για τη συσσώρευση του ελληνικού χρέους θα πρέπει να αποδοθεί σε εκείνους που θα μπορούσαν να πράξουν επιδιώκοντας την μη δημιουργία του, τη μείωσή του, ή έτσι όπως οδηγήθηκαν οι καταστάσεις την επιδίωξη μίας το κατά δύναμιν συμφέρουσας για τη χώρα συμφωνίας. Δηλαδή στους πολιτικούς και ιδιαιτέρως στις εκάστοτε κυβερνήσεις που υποθετικά καθοδηγούν τον λαό και ενδιαφέρονται για τον τόπο τους και που όχι μόνο απέφευγαν να μιλήσουν στον λαό για την σοβαρότατη κατάσταση της οικονομίας αλλά διέδιδαν σε κάθε ευκαιρία ψευδείς πληροφορίες περί ανεπτυγμένης σταθερής και δυνατής οικονομίας, ενώ παράλληλα υπόσχονταν περαιτέρω έξοδα για την ανάπτυξη, αυξήσεις μισθών και συντάξεων και απασχόληση των ανέργων της χώρας χωρίς προφανώς να υπάρχουν αυτές οι δυνατότητες.

Σημαντικές ευθύνες μπορούν να αποδοθούν ακόμη και στους ακαδημαϊκούς, ανθρώπους με υψηλό κύρος και εντός των πραγμάτων που θα έπρεπε να γνωρίζουν την σοβαρότητα της κατάστασης και να προειδοποιήσουν για την επερχόμενη κρίση τους, σε πλειοψηφία, ξαφνιασμένους πολίτες.

Είναι σαφές ότι ένα μερίδιο ευθυνών ανήκει στον ελληνικό λαό, ο οποίος εξέλεγε κυβερνήσεις που θα μπορούσε να πει κανείς πως ήταν διεφθαρμένες. Κάτι το οποίο οι πολίτες γνώριζαν και ακόμη και όταν αποκαλυπτόταν η διαφθορά την ανεχόταν και δεν την τιμωρούσαν όπως θα της άρμοζε. Ίσως σε αυτό να συνέβαλε και το γεγονός της συμμετοχής του λαού σε ορισμένα σκάνδαλα. Επιπλέον επικροτούσαν τις πελατειακές σχέσεις κάτι που βόλεψε πολλούς ακόμα και αν δεν είχαν τα εκάστοτε προσόντα για την θέση που προορίζονταν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το έτος 2009 αποδείχθηκε πολύ κρίσιμο καθώς το έλλειμμα του ήταν αυτό που, επειδή αποδείχθηκε πολύ μεγαλύτερο από όσο υπολογιζόταν, οδήγησε την χώρα με ταχύτατους ρυθμούς στην είσοδο των μνημονίων. Όπως αναφέρεται στην εφημερίδα RealNews, οι συντάκτες(στελέχη του Γενικού Λογιστηρίου και της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής) μίας απόρρητης Έκθεσης, επισημαίνουν ότι οι δημοσιονομικοί λογαριασμοί της χώρας είχαν δεχθεί μεγάλες τροποποιήσεις. Το ρεαλιστικό και κοντά στην πραγματικότητα έλλειμμα έφτασε να υπολογίζεται εν τέλει στα 36,2 δισ. Ευρώ ή 15,8% του ΑΕΠ, από 14,4 δισ. Ευρώ ή 6,2% του ΑΕΠ.

Με βάση αυτήν την Έκθεση, το πρόβλημα στα δημόσια οικονομικά ήταν σημαντικότερο το 2009. Σε αυτό σαφώς συνέβαλλε η διεθνής συγκυρία της οικονομικής κρίσης που σε μεγάλο βαθμό τα επηρέασαν. Όμως, αν επικρατούσε μία αυστηρή δημοσιονομική πολιτική δίχως να έχει ως βασικό χαρακτηριστικό μία βίαιη προσαρμογή σε μεταρρυθμίσεις και μέτρα που έπληξαν ιδιαίτερος την ελληνική κοινωνία και την παραγωγή, θα ήταν πιο εύκολα διαχειρίσιμο.

Πολλοί υποστήριζαν τότε πως ο δρόμος που ανοιγόταν μπροστά μας ήταν μονόδρομος αλλά όπως κάποιοι άλλοι ελάχιστοι πίστευαν και υποστήριζαν, η τρόικα μαζί με το ΔΝΤ δεν ήταν απαραίτητο να έλθουν και να ελέγχουν για χρόνια την οικονομική ζωή της Ελλάδας. Με πολλή προσπάθεια και επιμονή η χώρα θα μπορούσε να είχε σταθεί μόνη της στα πόδια της, αρκεί να άφηνε πίσω της όλους τους παλιούς, γνωστούς και αποτυχημένους τρόπους διακυβέρνησης.

Η παραποίηση των στοιχείων του 2009 ήταν όπως αναφέραμε ένας από τους βασικότερους παράγοντες που οδήγησαν την Ελλάδα στα μνημόνια και αυτό απασχόλησε την ελληνική κοινή γνώμη. Όταν ανήλθε στην εξουσία της κυβέρνησης ο Γιώργος Παπανδρέου τον Οκτώβριο του 2009, έχοντας μία λανθασμένη εικόνα της οικονομίας και με ψευδείς υποσχέσεις, ο τότε υπουργός Οικονομικών Γιώργος Παπακωνσταντίνου, ελάχιστο χρονικό διάστημα ύστερα από την επιλογή του για ανάληψη αυτών των αρμοδιοτήτων, άρχισε μαζί και σε πλήρη συμφωνία με τις αρχές

της Ευρωπαϊκής Ένωσης μια απίστευτη δραματοποίηση της κατάστασης των δημοσίων οικονομικών.

Τις πρώτες ημέρες του Μαρτίου του 2010 δόθηκαν διαβεβαιώσεις στήριξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για προστασία των ελληνικών ομολόγων στην ΕΚΤ, οι οποίες έκαναν τους Έλληνες πολίτες να ευελπιστούν πως μπορεί να καταπολεμηθεί η κρίση εντός του ευρωπαϊκού πλαισίου και δίχως την πιθανότητα προσφυγής στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Αυτή η υπόσχεση της ΕΚΤ να δέχεται ως ενέχυρα τα ελληνικά ομόλογα, χωρίς να επηρεάζεται από την πιστοληπτική διαβάθμιση της Ελλάδας, θα βοηθούσε εξαιρετικά όσον αφορά την ρευστότητα που θα της ήταν αναγκαία για τα επόμενα λίγα χρόνια, έτσι ώστε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα να έχει την δυνατότητα να χρηματοδοτεί επαρκώς την εγχώρια οικονομία και να μην σταματήσει να αγοράζει τους τίτλους του ελληνικού δημοσίου. Επίσης θα αντιμετώπιζε τις κερδοσκοπικές επιθέσεις στα ελληνικά ομόλογα και αυτός ο τρόπος θα οδηγούσε σε αποκλιμάκωση των επιτοκίων δανεισμού, άμεσα και σε σημαντικό βαθμό.

Σύντομα παρόλα αυτά, αυτές οι διαβεβαιώσεις και υποσχέσεις γκρεμίστηκαν και έτσι «σπρώχθηκε» η χώρα ακόμα πιο κοντά σε ένα μνημόνιο.

Η αδυναμία διαχείρισης του ελλείμματος και, σε ευρύτερη εικόνα, του χρέους και η σταδιακή απομάκρυνση από τις αγορές οδήγησαν το Μάιο του 2010 την ελληνική Κυβέρνηση να προσφύγει στον ευρωπαϊκό μηχανισμό χρηματοδότησης προφασιζόμενη πως δεν υπήρχε εναλλακτική επιλογή.

Αυτό το πρόγραμμα προσαρμογής-μνημόνιο(memorandum of understanding) υπογράφηκε και επικυρώθηκε από την ελληνική βουλή, με συνοπτικές διαδικασίες μη έχοντας οι βουλευτές τον χρόνο να αξιολογήσουν και ορισμένοι ούτε καν να διαβάσουν ολόκληρο το περιεχόμενο του όπως παραδέχτηκαν αργότερα, και είχε να κάνει με τις συνθήκες συνεργασίας(conditionality) ανάμεσα στην Ελλάδα και την τρόικα η οποία αποτελούνταν από εκπροσώπους της ΕΚΤ, της ΕΕ και του ΔΝΤ¹¹.

11 Στο πρώτο τρίμηνο του 2010 το Δημόσιο, η τελευταία φορά που ελληνικό δημόσιο είχε πρόσβαση στις αγορές, δανείστηκε το ποσό των €18 δισ., με εκδόσεις πενταετών, επταετών, 20ετών και δεκαετών ομολόγων. Η τελευταία έκδοση ήταν το δεκαετές ομόλογο ύψους €5 δισ., με επιτόκιο 6%. Το σύνολο των δανειακών αναγκών ήταν για το 2010, €56 δισ. Με την ένταξη στο μηχανισμό στήριξης η Ελλάδα δανείστηκε το ποσό των €31,5 δισ. Με την προσθήκη και των δανείων του μηχανισμού, το συνολικό ποσό των δανείων ανήλθε σε € 49,5 δισ. Παράλληλα, το Ελληνικό Δημόσιο το 2010 δανείστηκε και με έντοκα γραμμάτια. Συνολικά εξέδωσε βραχυπρόθεσμους τίτλους ύψους €18 δισ., όμως από το γεγονός ότι το αμέσως προηγούμενο έτος οι εκδόσεις εντόκων ήταν €8,9 δισ. προκύπτει καθαρός δανεισμός με έντοκα ύψους €9,1 δισ, με τον οποίο χρηματοδοτήθηκαν τρέχουσες ανάγκες του προϋπολογισμού και δεν αποπληρώθηκαν χρεολύσια ομολόγων. Από τα ποσά των

2. 2 ΤΡΙΕΤΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Τον Μάιο του 2010 αποφασίστηκε ένα πρόγραμμα προσαρμογής με βάθος τριετίας για την χώρα μας. Η χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας έφθασε τα €110δισ, εκ των οποίων €80δισ ήταν η συμμετοχή της Ε. Ε και € 30δισ η συμμετοχή του ΔΝΤ. Όμως για να δοθούν τα χρήματα υπήρχε μία βασική προϋπόθεση. Η ολοκλήρωση και εκπλήρωση του τριετούς αυτού προγράμματος με σκοπό την σταθεροποίηση της οικονομίας καθώς και να υπάρξει μία δημοσιονομική προσαρμογή η οποία θα είχε ως σκοπό την προσαρμογή της τάξης 11% του ΑΕΠ, μαζί με τις απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές που θα βοηθούσαν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Υπό αυτές λοιπόν τις συνθήκες ξεκίνησε η υλοποίηση ενός πρωτόγνωρου μέχρι τότε πειράματος¹² στην οικονομική ιστορία. Θεωρήθηκε πείραμα γιατί αποπειράθηκαν για πρώτη φορά να σταθεροποιήσουν δημοσιονομικά μια οικονομία η οποία δεν είχε ανεξάρτητη νομισματική και συναλλαγματική πολιτική ώστε να δρα χωρίς δεσμεύσεις. Ως μοναδικό εργαλείο πολιτικής φαινόταν αυτό της εσωτερικής υποτίμησης και μέσω αυτού προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν όχι μόνο τα διάφορα προβλήματα ρευστότητας αλλά και τα πολυετή οικονομικά και διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετώπιζε επί πάρα πολλά χρόνια η Ελλάδα, καθώς και να επιτευχθεί αύξηση της εξωστρέφειας.

Η εφημερίδα το Βήμα στις 14/06/2015 δημοσίευσε ένα άρθρο στο οποίο πρωταγωνιστής ήταν ο Παναγιώτης Ρουμελιώτης που συν των άλλων ιδιοτήτων του υπήρξε οικονομικός σύμβουλος, συνεργάτης και υπουργός του Ανδρέα Παπανδρέου και αναπληρωτής εκτελεστικός διευθυντής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Στην Επιτροπή Αλήθειας για το Χρέος έδωσε την δική του ερμηνεία για τα όσα προηγήθηκαν της υπογραφής του πρώτου μνημονίου τον Μάιο του 2010 επιρρίπτοντας ευθύνες για τον τρόπο που χειρίστηκε η ελληνική πλευρά, με πρωθυπουργό τον Γεώργιο Παπανδρέου, την κατάσταση.

Όπως αναφέρει, πριν την υπογραφή του μνημονίου υπήρξαν μυστικές συναντήσεις σε ξενοδοχεία μεταξύ του τότε επικεφαλής του ΔΝΤ Ντομινίκ Στρος Καν και

δανείων ύψους €49,5δισ. (από αγορές και μηχανισμό) πληρώθηκαν χρεολύσια ομολόγων αξίας €31 δισ., που «ωρίμασαν» το ίδιο έτος.

¹²Με το ελληνικό πρόγραμμα το ΔΝΤ παρενέβη για πρώτη φορά στην Ευρώπη, επίσης ή πρώτη φορά που λειτούργησε ένα τριμερές μικτό όργανο(τρόικα) για την παρακολούθηση του σταθεροποιητικού προγράμματος. Η προηγούμενη εμπειρία του ΔΝΤ από την εφαρμογή σταθεροποιητικών προγραμμάτων σε χώρες που συμμετέχουν σε νομισματικές ζώνες ήταν τα προγράμματα των χωρών St. Kittis και BurkinaFaso.

εκπροσώπων της Γερμανίας και της Γαλλίας με αντικείμενο την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους και προκειμένου να σχεδιαστεί ο τρόπος διάσωσης των δικών τους χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από την απομείωσή του. Ωστόσο, όπως είπε ο κ. Ρουμελιώτης, η γερμανική και η γαλλική πλευρά αρνήθηκαν οποιαδήποτε συμμετοχή σε αναδιάρθρωση.

Η καθυστέρηση της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους έδωσε την δυνατότητα όπως θα δούμε και στον πίνακα 2.2.1 στις γαλλικές και γερμανικές τράπεζες κυρίως να μειώσουν τα χαρτοφυλάκια τους από τα «τοξικά» ελληνικά ομόλογα¹³, κάτι που επιταχύνθηκε με μεγάλη ευκολία μετά την ενεργοποίηση του « Προγράμματος Αγορών Τίτλων» της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Επιπλέον στον πίνακα 2.2.2 φαίνεται πως ενώ όλοι οι υπόλοιποι κάτοχοι ελληνικών ομολόγων εκείνη την περίοδο προσπαθούσαν να τα ξεφορτωθούν, με σκοπό εμφανώς να γλιτώσουν από το επερχόμενο «κούρεμα», οι Ελληνικές τράπεζες θεώρησαν πρόπον να αυξήσουν τις θέσεις τους δυσχεραίνοντας την οικονομία της χώρας και προσδίδοντας της πολύ μεγαλύτερες απώλειες αξίας πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ.¹⁴

Η περίοδος εκείνη έφερε ποικίλα σενάρια για μία επερχόμενη καταστροφή ή ακόμα και χρεοκοπία. Ο κόσμος βίωνε μία άκρως πρωτόγνωρη κατάσταση και όλες οι χώρες ζούσαν με τον φόβο της μετάδοσης της ελληνικής κρίσης στις δικές τους οικονομίες, πράγμα όμως που ουδέποτε συνέβη.¹⁵ Εκτός από την Ελλάδα, η Κύπρος ήταν η μόνη χώρα η οποία αύξανε τότε τις θέσεις της σε ελληνικά ομόλογα και αυτό αποτέλεσε βασικό παράγοντα, ίσως τον βασικότερο, για την οικονομική κρίση στην Κύπρο.

Κανείς δεν μπορεί να είναι σίγουρος για το αν η Κεντρική Τράπεζα Κύπρου αξιολόγησε και διερεύνησε την εξάρτηση της και αν απλά «ρίσκαρε» ή αν είχε άγνοια κινδύνου. Πάντως σίγουρα είχε σκοπό να εκμεταλλευτεί τις υψηλές αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων και το είδε σαν ευκαιρία, καλύπτοντας ίσως με αυτόν τον τρόπο και δικές τους ζημιές όπως για παράδειγμα από μη εξυπηρετήσιες δανείων.

Ορισμένοι διαπιστώνουν, κυρίως Κύπριοι πολιτικοί αλλά και πολίτες, ότι η κρίση στο κυπριακό τραπεζικό σύστημα και ευρύτερα στην κυπριακή οικονομία οφείλεται στις αρνητικές επιπτώσεις της συμμετοχής των κυπριακών τραπεζών στο

13 Σιάτρας Γ,(2016)

<http://www.i-siatras.gr/permalink/3101.html>

14 (2016),

<http://www.news.gr/politikh/esoterikh-politikh/article/160585/to-paraskhnio-pos-mphe-h-ellada-sto-dnt.html>

15 (2016)

<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26509&subid=2&pubid=113986116>

«κούρεμα» του ελληνικού δημοσίου χρέους(PSI). Σίγουρα συνέβαλλε σε πολύ μεγάλο βαθμό. Αυτό που πρέπει όμως επίσης να ληφθεί υπόψην είναι και το μέγεθος του τραπεζικού συστήματος της Κύπρου καθώς αποτέλεσε σημαντικό επίσης πρόβλημα. Το ενεργητικό του(δάνεια, κλπ) υπερέβαινε το επταπλάσιο του κυπριακού ΑΕΠ, ενώ οι καταθέσεις ήταν τετραπλάσιες του ΑΕΠ.¹⁶

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.1

Ημερομηνία	Κάτοικοι εξωτερικού σε Έλληνες Θεματοφύλακες	CCBM Σύστημα Ανταποκριτών Κεν. Τραπεζών	CLEARSTREAM (Διεθνές Αποθετήριο)	EUROCLEAR (Διεθνές Αποθετήριο)	Σύνολο
31/12/2008	155.455	17.230	0	0	172.685
31/12/2009	141.646	18.095	34.911	0	194.653
30/4/2010	129.972	21.225	35.917	0	187.113
31/12/2010	45.890	23.358	34.175	70.919	174.342
30/9/2011	40.039	20.335	26.539	67.393	154.307
31/12/2011	34.965	23.999	26.286	66.990	152.240

ΠΗΓΗ:ΣιάτραςΓ,(2016)<http://www.i-siatras.gr/permalink/3101.html>

Σημειώσεις: α) Τα ποσά είναι σε εκατομμύρια ευρώ και αναφέρονται στην ονομαστική αξία των ομολόγων. β) Ο «Εξωτερικός τομέας» περιλαμβάνει τράπεζες, ταμεία, ιδρύματα, ιδιώτες κλπ. της αλλοδαπής. γ) Τα ποσά έχουν στρογγυλοποιηθεί στον πλησιέστερο ακέραιο αριθμό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.2

Ημερομηνία	Τράπεζες	Κεντρική Τράπεζα	Ασφαλιστικά Ταμεία	Λοιπά Χρημ/κά Ιδρύματα	Λοιπά μη Χρημ/κά Ιδρύματα - Ιδιώτες	Σύνολο
31/12/2008	14.614	2.720	20.289	3.810	1.173	42.605
31/12/2009	20.087	3.452	25.895	4.341	2.159	55.935
30/4/2010	35.746	3.727	27.863	4.339	3.349	75.025
31/12/2010	35.440	7.339	29.264	4.159	4.246	80.448
30/9/2011	44.061	7.467	24.732	3.861	5.456	85.577
31/12/2011	46.940	7.467	23.415	3.850	4.494	86.166

ΠΗΓΗ:ΣιάτραςΓ,(2016)<http://www.i-siatras.gr/permalink/3101.html>

Σημειώσεις: α) Τα ποσά είναι σε εκατομμύρια ευρώ και αναφέρονται στην ονομαστική αξία των ομολόγων. β) Ο «Εγχώριος τομέας» περιλαμβάνει τράπεζες, ταμεία, ιδρύματα, ιδιώτες κλπ. ελληνικής εθνικότητας ή με έδρα στην Ελλάδα. γ) Τα ποσά έχουν στρογγυλοποιηθεί στον πλησιέστερο ακέραιο αριθμό.

¹⁶ Αντύπας(2016),
<http://www.aixmi.gr/index.php/psixdghsdzfb/>

Ο κ. Ρουμελιώτης θεωρεί λοιπόν πως από την στιγμή που το χρέος δεν ήταν βιώσιμο, δεν θα άλλαζε κάτι στο εγγύς μέλλον και η αναδιάρθρωση ήταν δεδομένη, έπρεπε με την είσοδο της χώρας στο μνημόνιο να συμπεριληφθεί και μία αναδιάρθρωση του χρέους και το χαρακτηρίζει ως βασικό λάθος που κάτι τέτοιο τελικά δεν συνέβη. Το αποτέλεσμα βεβαίως ήταν τον λογαριασμό να τον πληρώσουν οι Έλληνες πολίτες. Επίσης ανέφερε πως η τότε κυβέρνηση δεν συνέβαλε στο να μην αποκλειστεί η χώρα από τις αγορές, ίσα ίσα μάλλον το αντίθετο. Τόνισε πως όταν υπάρχει αυτός ο κίνδυνος το να γίνονται υποσχέσεις παροχών είναι επιβλαβές. Πολύ σύντομα βέβαια το κλίμα αντιστράφηκε όταν ήρθαν οι δηλώσεις του Παπακωνσταντίνου, τότε Υπουργού Οικονομικών για «Τιτανικό» και για «διεφθαρμένη χώρα» από τον Γεώργιο Παπανδρέου. Αυτές οι δηλώσεις όμως οι οποίες ήταν διεθνείς μόνο καλό δεν έκαναν στην χώρα. «Η χώρα δυσφημίστηκε σε όλο τον κόσμο και αποκλείστηκε από τις αγορές», ήταν τα ακριβή λόγια του κ. Ρουμελιώτη.¹⁷

Οι δηλώσεις περί διαφθοράς σε διεθνές επίπεδο ίσως αποτέλεσε λάθος αφού επιβάρυνε περαιτέρω την δυσμενή θέση της χώρας μας όμως οφείλουμε να παραδεχτούμε πως δεν ήταν αβάσιμες. Διαφθορά είναι η κατάχρηση της εξουσίας από τους κυβερνητικούς ανώτερους υπαλλήλους κυβερνητικών δυνάμεων. Διαφθορά υπάρχει και στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα. Στο δημόσιο συνήθως παρατηρείται κατάχρηση εξουσίας από άτομα που κατέχουν υψηλόβαθμες θέσεις, για προσωπικό τους όφελος. Στον ιδιωτικό τομέα από την άλλη, συνήθως παρατηρείται παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, προσφέροντας σε μετόχους ψευδείς πληροφορίες.

Όπως θα δούμε και στον πίνακα 2.2.3 παρακάτω η χώρα μας είναι αρκετά διεφθαρμένη εδώ και πολλά χρόνια και επειδή αποτελεί ένα μεγάλο ποσοστό επί του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος της σίγουρα συνέβαλλε στο ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης. Διαπιστώνουμε ότι τα «κρίσιμα χρόνια» που έπαιξαν ρόλο στο μέγεθος της οικονομικής κρίσης, από το 2009 δηλαδή, η διαφθορά είχε εκτοξευτεί στα μεγαλύτερα ποσοστά που έχει ποτέ υπάρξει.¹⁸

17 Σταυρόπουλος(2016)

<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=713236>

18 Γαλιώτος, (2016)

<http://www.arcadiaportal.gr/news/i-exelixi-tis-diafthoras-stin-ellada-1996-2015-kata-ti-diethni-diafaneia>

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.3

ΠΗΓΗ:Γαλιώτος, (2016)

<http://www.arcadiportal.gr/news/i-exelixa-tis-diafthoras-stin-ellada-1996-2015-kata-ti-diethni-diafancia>

Σημειώσεις: α) Ο πίνακας έχει δεχθεί ορισμένες μετατροπές με σκοπό να γίνεται πιο κατανοητός β) Ο μέσος όρος ισούται με 4,4, αριθμός που συμπίπτει με τη διαφθορά του 2006 γ) Η μεγαλύτερη τιμή(διαφθοράς) είναι ίση με 3,4, αριθμός που εμφανίστηκε το έτος 2011 δ) Η μικρότερη τιμή διαφθοράς είναι ίση με 5,35 και παρατηρήθηκε το έτος 1997. ε) Από το 2011 και ύστερα, λόγω της επίδρασης του μνημονίου, η οποία έφερε ριζικές αλλαγές στον τρόπο διακυβέρνησης και διοίκησης του κράτους, η διαφθορά μειώνεται σημαντικά.

Ωστόσο, αν και επήλθε αυτή η μείωση, συγκριτικά με άλλες χώρες της ευρωζώνης θεωρούμαστε ακόμα από τους πιο διεφθαρμένους λαούς. Για να πάρουμε μία ιδέα πού κατατάσσεται η Ελλάδα λοιπόν, προστέθηκε και ο πίνακας 2.2.4 με τα στοιχεία του έτους 2014 διαφόρων χωρών και εντός και εκτός Ευρώπης και μας δείχνει συγκριτικά με αυτές που κυμαίνεται η διαφθορά στην Ελλάδα: ¹⁹

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.4

Οι χώρες με τον υψηλότερο και χαμηλότερο δείκτη διαφθοράς

ΘΕΣΗ	ΧΩΡΕΣ	ΒΑΘΜΟΙ	ΘΕΣΗ	ΧΩΡΕΣ	ΒΑΘΜΟΙ
1	Δανία	92	17	Μπαρμπαίντος	74
2	Νέα Ζηλανδία	91	17	Χονγκ Κονγκ	74
3	Φινλανδία	89	17	Ιρλανδία	74
4	Σουηδία	87	17	ΗΠΑ	74
5	Νορβηγία	86		
5	Ελβετία	86	69	Βραζιλία	43
7	Σιγκαπούρη	84	69	Βουλγαρία	43
8	Ολλανδία	83	69	Ελλάδα	43
9	Λουξεμβούργο	82	69	Ιταλία	43
10	Καναδάς	81	69	Ρουμανία	43
11	Αυστραλία	80	69	Σενεγάλη	43
12	Γερμανία	79	69	Σουαζιλάνδη	43
12	Ισλανδία	79		
14	Βρετανία	78	173	Σουδάν	11
15	Βέλγιο	76	174	Β. Κορέα	8
15	Ιαπωνία	76	174	Σομαλία	8

Πάνω από τα 2/3 των 175 χωρών της λίστας βαθμολογούνται κάτω από 50, σε κλίμακα από 0 (που σημαίνει ότι θεωρούνται σε μεγάλο βαθμό διεφθαρμένες) μέχρι 100 (που σημαίνει ότι θεωρούνται απαλλαγμένες από διαφθορά). Στην κορυφή του Δείκτη βρίσκεται η Δανία με βαθμό 92. Στον αντίποδα, η Βόρεια Κορέα και η Σομαλία μοιράζονται την τελευταία θέση της κατάταξης με βαθμό 8. Η Ελλάδα πήρε βαθμό 43.

Πηγή: Έκθεση της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2014

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

¹⁹ Καραμανώλη, (2016)

<http://www.kathimerini.gr/794313/article/epikairothta/ellada/yyhlos-o-deikths-diaf8oras>

2.3 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΝΤ

Με την μελέτη του ελληνικού μνημονίου και του προγράμματος διάσωσης της ελληνικής οικονομίας φτάνει κανείς στο συμπέρασμα ότι οι εταίροι μας αντιμετώπισαν το ελληνικό πρόγραμμα με πολύ διαφορετικό τρόπο από τα μέχρι τότε εφαρμοσμένα προγράμματα. Αυτό διακρίνεται από τις πολλές παρεκκλίσεις που έγιναν για την αντιμετώπιση του προβλήματος, πράγμα που ίσως δείχνει και κάποια επιείκεια ειδικά όσον αφορά την εφαρμογή των κανονισμών του ΔΝΤ και τονίζει την ιδιαίτερη μορφή του ελληνικού προγράμματος. Όπως αναφέρεται στον εσωτερικό κανονισμό του οργανισμού, προκειμένου μια χώρα να λάβει την έκτακτη δανειοδότηση από το ταμείο θα έπρεπε να πληρούνται τέσσερα κριτήρια:

- α. Έκτακτες πιέσεις στο ισοζύγιο πληρωμών
- β. Υψηλή πιθανότητα βιωσιμότητας του δημοσίου χρέους στο μεσοπρόθεσμο διάστημα
- γ. Καλές προοπτικές, αναφορικά με την ανάκτηση της πρόσβασης στις διεθνείς αγορές ομολόγων και
- δ. Ισχυρές προοπτικές επιτυχίας του προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη τη θεσμική και πολιτική ικανότητα της χώρας να εφαρμόσει την προσαρμογή.²⁰

Στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας την περίοδο της άνοιξης του 2010, η χώρα δεν θα μπορούσε να φέρει σε πέρας τα τρία από τα τέσσερα κριτήρια προκειμένου να της δοθεί απαραίτητη βοήθεια, ειδικότερα υπήρχε ανησυχία για το δεύτερο κριτήριο. Ακόμα και μετά την εφαρμογή των συμφωνηθέντων πολιτικών η αβεβαιότητα σχετικά με την βιωσιμότητα του χρέους ήταν τόσο έντονη που το ΔΝΤ δεν ήταν σε θέση να εγγυηθεί ότι το χρέος θα ήταν βιώσιμο.²¹

Εν τέλει οι εταίροι έδρασαν αντιθέσει με τα κριτήρια γιατί υπήρχε άμεσος κίνδυνος μετάδοσης της κρίσης από την Ελλάδα αρχικά στις άλλες χώρες της Ευρωζώνης και τελικά στην παγκόσμια οικονομία²². Αυτός ήταν και ο λόγος που το ΔΝΤ τροποποίησε το δεύτερο κριτήριο για τις περιπτώσεις όπου το χρέος μιας χώρας δεν είναι βιώσιμο και υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να μεταδώσει την οικονομική της

20 Χιόνης, (2016)

<http://www.akioe.gr/default.asp?node=page&id=11540>,

21(2016),

<http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/sbag.pdf>

22 (2016),

<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/conditio.htm>

κρίση και σε άλλες χώρες. Τα κριτήρια 3 και 4 θεωρήθηκε εκείνη την περίοδο ότι πληρούνταν από την Ελλάδα, πράγμα για το οποίο υπήρξε παραδοχή από το ίδιο το ΔΝΤ και την Ε. Ε. σε ακόλουθες εκθέσεις τους ότι οι τότε εκτιμήσεις τους ήταν υπερβολικά αισιόδοξες, και για αυτό υπάρχουν αμφιβολίες κατά πόσο εκπληρώθηκαν τελικά.

2.4 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ONE(TA 3 OXI)

Την ίδια περίοδο φαίνεται ότι τα τρία ‘όχι’ της ONE αποτέλεσαν το βασικό σημείο αναφοράς της πολιτικής διαχείρισης του χρέους.

1. Όχι στην απαλοιφή του χρέους(non bailout),
2. Όχι στην μονομερή διαγραφή και στην χρεοκοπία(no default),
3. Όχι στην έξοδο από την ONE(no exit).

Και αυτό γιατί η οποιαδήποτε θετική απάντηση θα οδηγούσε σε απρόβλεπτες καταστάσεις με μεγάλο κίνδυνο γενικευμένης χρεοκοπίας. Αξίζει να αναφερθεί ότι ήταν η πρώτη φορά που το ενδεχόμενο για μονομερή χρεοκοπία αφορούσε μια οικονομία η οποία συμμετέχει σε μια νομισματική αλλά και οικονομική ένωση.²³

Αυτή η κατάσταση θα δημιουργούσε κλίμα αβεβαιότητας τόσο στην ελληνική οικονομία αλλά και την Ε. Ε, το οποίο θα είχε μεγάλο κόστος για την παγκόσμια οικονομία. Υπήρξε ένα διάστημα ως ότου τα αρμόδια όργανα να αντιληφθούν ότι μια από τις τρεις παραπάνω αρνήσεις θα έπρεπε να μετατραπεί σε κατάφαση ώστε να βρεθεί μια λύση για να γίνει το χρέος βιώσιμο.²⁴

23 Κότιος, (2016)

http://www.prd.uth.gr/uploads/discussion_papers/2011/uth-prd-dp-2011-01_gr.pdf

24 Χιόνης, (2016)

<http://www.akioe.gr/default.asp?node=page&id=11540>,

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ(P. S. I)

3.1 ΑΡΧΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΟΜΟΛΟΓΩΝ(ΑΠΟ ΤΟΝ WOLFGANG SCHAUBLE)

Αρχικά ας κάνουμε ξεκάθαρη την έννοια «ανταλλαγή ομολόγων», που μπορεί να εκφραστεί επίσης ως επαναγορά ομολόγων και ως κούρεμα ομολόγων. Ανταλλαγή ομολόγων λοιπόν είναι η διαδικασία κατά την οποία ο εκδότης, στην συγκεκριμένη περίπτωση το ελληνικό κράτος, προσκαλεί τους διάφορους πιστωτές του να επιστρέψουν τα αγορασμένα ομόλογα σε τιμή χαμηλότερη της ονομαστικής. Η τιμή όμως που εντέλει θα πληρώσει ο εκδότης πως διαμορφώνεται; Το σύνηθες είναι να ορίζεται σε ένα εύρος τιμών και τελικά να καθορίζεται βάσει δημοπρασίας. Δηλαδή, είναι μία πρόσκληση για «κούρεμα» στην ονομαστική τιμή των ομολόγων ενός εκδότη, συνήθως λόγω της πολύ πιθανής αδυναμίας του να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του.

Η πρώτη φορά που αναφέρθηκε το «κούρεμα» των ελληνικών ομολόγων ως πιθανό ενδεχόμενο ήταν δια στόματος της γερμανίδας καγκελαρίου Άνγκελας Μέρκελ στις 18 Οκτωβρίου 2010. Τότε τέθηκε ως ζήτημα και η συμμετοχή των ιδιωτών πιστωτών. Η δήλωση αυτή ήταν ξαφνική καθώς τα προηγούμενα χρονικά διαστήματα όποτε γινόταν αναφορά σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο αυτό αμέσως αποκλειόταν. Η πλειοψηφία αν όχι όλοι οι πολιτικοί θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν από πολύ αρνητικοί ως κάθετοι σε μία τέτοια εξέλιξη των πραγμάτων καθώς επίσης και ιδιαίτερος σταθεροί σε αυτή τους την άποψη. Έτσι, καθώς ήταν λογικό, η δήλωση προκάλεσε αναταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές και έθεσε σε κίνηση τη διαδικασία που θα προκαλούσε μεγάλο κακό στην Ελλάδα. Ακόμη και μεταγενέστερα αυτής της δήλωσης πάραυτα επικράτησε ένα κλίμα άρνησης ειδικότερα από την ελληνική πλευρά που όμως δεν είχε ιδιαίτερη λογική αν σκεφτεί κανείς ότι η χώρα δεν συμμετείχε τότε στις αγορές και επιπλέον μέσω της βοήθειας του μηχανισμού στήριξης οι αποπληρωμές των ομολόγων γίνονται χωρίς κάποιο πρόβλημα, οπότε δεν επρόκειτο να δημιουργηθεί κάποια επιπλέον βλάβη με την παραδοχή πως ένα μελλοντικό «κούρεμα» είναι πολύ πιθανό.

Το ζήτημα της ελάφρυνσης του χρέους και ενός ενδεχόμενου κουρέματος επανήλθε μόλις λίγους μήνες αργότερα. Στις 6 Ιουνίου 2011 ο υπουργός οικονομικών της

Γερμανίας Wolfgang Schauble με μια επιστολή στην ΕΚΤ και το ΔΝΤ έθεσε ως ζήτημα να αρχίσει μία διαδικασία ανταλλαγής των ελληνικών ομολόγων. Τα κύρια χαρακτηριστικά που θα περιλάμβανε αυτή διαδικασία που προέτρεψε ήταν τα εξής:

- 1) η χρονική παράταση της λήξης των ομολόγων κατά επτά χρόνια καθώς και
- 2) η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα.

Πολύ γρήγορα και με σύντομες διαδικασίες κάποιες γαλλικές τράπεζες ξεκίνησαν να εργάζονται πάνω στις ενδεχόμενες προτάσεις για την χρονική αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους. Τα σενάρια, οι επεξεργασίες και οι συνεννοήσεις για πως θα διεκπεραιωθεί η ανταλλαγή των ομολόγων δεν σταμάτησαν ώσπου να γίνει η ευρωπαϊκή σύνοδος τον Ιούλιο του 2011. Παράλληλα, η ευθύνη για μία μεγαλύτερη εξειδίκευση επί του τρόπου της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους και πώς ακριβώς αυτή η διαδικασία θα ολοκληρωθεί ανατέθηκε στο Institute of International Finance.

Τα πράγματα όμως για την Ελλάδα πήγαιναν από το κακό στο χειρότερο και η οικονομία όσο περνούσαν οι μέρες βυθιζόταν. Εκείνες ήταν οι άσχημες εξελίξεις οι οποίες ξανά, τον Οκτώβριο του 2011 ανάγκασαν τον Wolfgang Schauble να προβεί στην δήλωση πως μία ελάφρυνση χρέους παρόμοια με αυτήν που συζητιόταν θα ήταν πολύ μικρή ποσοτικά. Το να υλοποιηθεί λοιπόν δεν θα είχε κανένα απολύτως νόημα αφού δεν θα προσέφερε μια ουσιαστική βοήθεια στην ελάφρυνση του χρέους.

Η σκέψη του δεν διέφερε από την ανάλυση του ΔΝΤ που ήρθε στο φως στις 26 Οκτωβρίου και επιβεβαίωσε πως μόνο ένα πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων αρκετά πιο διευρυμένο απ' αυτό που είχε προβλεφθεί αρχικά θα μπορούσε να βοηθήσει τόσο ώστε να φανεί μία αξιοσημείωτη διαφορά στην ελληνική οικονομία. Έτσι, μετά την σύνοδο κορυφής στις 26 Οκτωβρίου 2011 η πολιτική ηγεσία της Ελλάδας παροτρύνθηκε να εκτελέσει κάποιες ενέργειες όπως να έλθουν σε συμφωνία μείωσης του χρέους οι τράπεζες που το κατείχαν με τους ιδιώτες σε ένα ποσοστό του 50%, θεωρώντας ότι με αυτόν τον τρόπο το Ελληνικό δημόσιο χρέος θα είχε πιθανότητες και προοπτικές να φτάσει στο επίπεδο του 120% ως το έτος 2020.

Τις διαπραγματεύσεις με τον εκπρόσωπο του IIF, Τσαρλς Νταλάρα, όσον αφορά το ύψος της μείωσης, έκαναν για χάρη της Ελληνικής πλευράς ο γάλλος Πρόεδρος Νικολά Σαρκοζί σε συνδυασμό με την γερμανίδα Καγκελάρια Μέρκελ. Ο Έλληνας πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου που θα μπορούσε ίσως να διεκδικήσει κάποιες

καλύτερες συνθήκες κουρέματος του χρέους δυστυχώς δεν έπαιξε ιδιαίτερα ενεργό ρόλο στις διαπραγματεύσεις.²⁵

Σε αυτό ίσως να συνέβαλλε και το γεγονός ότι η θέση η αξιοπιστία και η υπόληψη της χώρας μας είχε πέσει αρκετά χαμηλά.

Κάτι που αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο είναι η έννοια της «συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα». Ο ιδιωτικός λοιπόν τομέας αφορούσε τη συμμετοχή όλου του ελληνικού τομέα και όλων των ελλήνων ομολογιούχων, ανεξαρτήτως του αν εκείνοι άνηκαν στον δημόσιο ή στον ιδιωτικό τομέα.²⁶

25 Σιάτρας Γ, () σελ. 190-198

26 (2016),

<https://www.euretirio.com/epanagora-omologon-xreous/>

3.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΟΜΟΛΟΓΩΝ P.S.I (Μάρτιος 2012)

Στις 20 Νοεμβρίου 2011 ανακοινώθηκε από το IIF η συγκρότηση της ομάδας των τραπεζών που κατείχαν ελληνικά ομόλογα. Έπειτα οι Ch. Dallara(IIF) και Jean Lemiere (BNP Paribas) ήταν αυτοί που χρίστηκαν υπεύθυνοι για την κατάλληλη προετοιμασία του προγράμματος περικοπής των ομολόγων που είχαν στην κατοχή τους οι ιδιώτες. Το πρόγραμμα έμεινε γνωστό ως PSI(Private Sector Involvement).

Το προτεινόμενο λοιπόν πρόγραμμα είχε σαν βάση του τις προτάσεις του Ιουλίου. Μία ουσιαστική όμως διαφορά ήταν ότι το PSI κάλυπτε ένα μεγαλύτερο εύρος ομολόγων.

Ιδιαίτερη διαφορά σε σχέση με τις προτάσεις του Ιουλίου ήταν ότι αυτές αφορούσαν σε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου τα οποία είχαν λιγότερο από επτά χρόνια μέχρι την λήξη τους, ενώ το PSI του Φεβρουαρίου σχετιζόταν με όλα τα ομόλογα που είχαν ημερομηνία έκδοσης πριν το 2012. Τα σύνολο της ονομαστικής αξίας των ομολόγων ήταν ίσο με €195,7 δισεκατομμύρια. Προτροπή και πρόσκληση δόθηκε και σε κατόχους 36 χειρών ομολόγων που είχαν εκδοθεί από δημόσιες επιχειρήσεις με συνολική ονομαστική αξία περίπου €10δισεκατομμύρια.²⁷

Με βάση τα παραπάνω κατέληξαν σε όρους συμμετοχής στο PSI τους οποίους κοινοποίησε με ανακοίνωση του το υπουργείο οικονομικών και οι ανάδοχοι τράπεζες.

²⁷ Σιάτρας Γ, () σελ. 194-195

3.3 ΟΡΟΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟ PSI

Όπως όριζε η ανακοίνωση του υπουργείου και των αναδόχων τραπεζών που ανέλαβαν την υλοποίηση αυτού του προγράμματος, δηλαδή η Deutsche Bank και η Hsbc, η ανταλλαγή ομολόγων θα πραγματοποιηθεί για ένα ποσό χρέους, ύψους 206 δις ευρώ.

Με βάση το τελικό σχέδιο ανταλλαγής οι ομολογιούχοι, καλούνται να συμμετάσχουν με τρεις τρόπους :

α) Με νέα ομόλογα ελληνικού δημοσίου των οποίων η τιμή θα είναι ίση με το 31,5% της ονομαστικής αξίας των ομολόγων που ανταλλάσσουν

β) Με ομόλογα του EFSF(*European Financial Stability Facility*) των οποίων η τιμή είναι ίση με το 15% της ονομαστικής αξίας των ομολόγων που ανταλλάσσουν και

γ) με ομόλογα τα οποία θα είναι συνδεδεμένα με το ΑΕΠ, δηλαδή η απόδοση και η τιμή τους θα εξαρτάται από την διαμόρφωση του ελληνικού ΑΕΠ.

Τα νέα ομόλογα θα διέπονται από το αγγλικό δίκαιο.

Σε ό,τι αφορά τα επιτόκια:

- α) Το κουπόνι των νέων ελληνικών ομολόγων θα διαμορφώνεται στο 2% για περίοδο τριών ετών έως τον Φεβρουάριο του 2015
- β) Θα αυξηθεί στο 3% για τα επόμενα πέντε χρόνια έως τον Φεβρουάριο του 2020
- γ) Στο 3,65% για την περίοδο Φεβρουάριος 2021 – Φεβρουάριος 2022 και,
- δ) Διαμορφώνεται στο 4,3% για την περίοδο έως τον Φεβρουάριο του 2042.

Το μεσοσταθμικό επιτόκιο επί των νέων ελληνικών ομολόγων για τα πρώτα οκτώ χρόνια, θα διαμορφωθεί στο 2,63% και στο 3,65% για ολόκληρη την 30ετή περίοδο.

Όσον αφορά το γ), στην επίσημη πρόσκληση προς τους επενδυτές προβλέπεται πως οι ιδιώτες που θα συμμετάσχουν οικειοθελώς στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του χρέους θα λάβουν ως αντάλλαγμα ρήτρες αναπροσαρμογής των επιτοκίων στην περίπτωση όπου η ελληνική οικονομία εμφανίσει υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης από τους προϋπολογισθέντες. (Ρήτρες συνδεδεμένες με το ΑΕΠ).

Με βάση το σύνολο των στοιχείων της προσφοράς, η συνολική ζημία για τις τράπεζες σε επίπεδο καθαρής παρούσας αξίας υπολογίζεται στο 75%.

Στην πρόσκληση προβλέπεται τέλος πως η περίοδος αποδοχής της προσφοράς θα διαρκέσει 10 ημέρες με στόχο η ανταλλαγή για τα ομόλογα ελληνικού δικαίου να

ολοκληρωθεί στις 12 Μαρτίου και το αργότερο στις αρχές Απριλίου να ολοκληρωθεί η ανταλλαγή για τα ομόλογα ξένου δικαίου.

Η αποδοχή της ανωτέρω πρόσκλησης του υπουργείου οικονομικών σύμφωνα με τα τελικά αποτελέσματα ξεπέρασε το 95%.²⁸ Η επίσημη ανακοίνωση ανέφερε τα εξής: «Στη μεγαλύτερη διαγραφή χρέους που έγινε ποτέ για χώρα είναι έτοιμη να προχωρήσει η Ελλάδα. Χθες αργά το βράδυ(10 ώρα Ελλάδας) ολοκληρώθηκε η διαδικασία της εκδήλωσης εθελοντικής συμμετοχής στην αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους(PSI) από τους ιδιώτες και σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες, το ποσοστό συμμετοχής διαμορφώθηκε στην περιοχή του 95,1% - 97%, καθώς για τα ομόλογα που υπάγονται στο ελληνικό δίκαιο θα εφαρμοστούν οι ρήτρες συλλογικής δράσης(CACs).

Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να διαγράψει από το χρέος της ποσό 104,6 - 107 δισ. ευρώ, εφ' όσον σήμερα εξασφαλίσει τη σύμφωνη γνώμη της Ευρωζώνης για τη χρήση των CACs.

Πρόκειται για μία εξέλιξη που δημιουργεί ικανοποίηση στο οικονομικό επιτελείο και μπορεί να δώσει νέα πνοή στην ελληνική οικονομία, υπό την προϋπόθεση όμως ότι η ίδια η Ελλάδα θα ακολουθήσει πιστά το πρόγραμμα οικονομικής πολιτικής που έχει συμφωνηθεί με την τρόικα. ». Η ανταλλαγή των υφιστάμενων παλαιών ομολόγων με τα νέα πραγματοποιήθηκε τη Δευτέρα 12 Μαρτίου 2012.

Από τα ελληνικά ομόλογα ύψους 206 δισ. ευρώ που είχαν επιλεγεί για «κούρεμα», τα 177 δισ. ευρώ υπάγονται στο ελληνικό δίκαιο, τα 18 σε ξένο δίκαιο.²⁹

28 (2016), <http://www.kathimerini.gr/452505/article/epikairothta/politikh/3eperase-to-95-h-symmetoxh-sto-psi>

29 (2016), <http://www.protothema.gr/economy/article/179435/anakoinothkan-oroi-antallaghs-kai-epitokio-gia-to-psi/>

3.4 ΟΜΟΛΟΓΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ(ΕΚΤ)

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει στο γεγονός ότι τόσο στις προτάσεις του Ιουλίου όσο και σε αυτές του PSI δεν συμπεριλαμβάνονταν τα ομόλογα αξίας €42,7 δις ή 16,3%(ο μεγαλύτερος κάτοχος ελληνικών ομολόγων) που κατείχε η ΕΚΤ, ενώ οι εθνικές κεντρικές τράπεζες είχαν στην κατοχή τους €13,5 δις ή 5% του συνολικού χρέους. Για αυτήν την εξέλιξη δεν υπήρξε κάποια αντίδραση ή διαμαρτυρία από την Ελληνική κυβέρνηση. Δέχτηκε αυτήν την εξαίρεση ως κάτι πλήρως κατανοητό.

Νωρίτερα, πριν δημοσιευτεί η πρόσκληση για τα ομόλογα των κεντρικών τραπεζών έγινε η αντικατάσταση τους από άλλα, τα οποία ήταν όμοια σε ότι αφορούσε την αξία και την λήξη τους.

Η ΕΚΤ δεν εξήγησε ποτέ για ποιον λόγο εξαιρέθηκε από την διαδικασία του «κουρέματος». Έγιναν όμως κάποιες υποθέσεις από διάφορους αναλυτές και αρθρογράφους. Ένα επιχείρημα ήταν πως πιθανότητα με μία συμμετοχή της στο «κούρεμα» των Ελληνικών ομολόγων θα αναγκαζόταν να εγγράψει ζημιά στα βιβλία της και ίσως να κατέληγε να έχει αρνητικά ίδια κεφάλαια. Πράγμα ιδιαίτερα αρνητικό και μη αποδεκτό δεδομένου του ότι είναι μία από τις μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες του κόσμου. Επιπλέον θα έπρεπε να καλύψει τα ίδια της κεφάλαια με συνεισφορές από τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των κρατών μελών της ευρωζώνης και αυτό θα προκαλούσε προβλήματα στις περισσότερες Ευρωπαϊκές Κυβερνήσεις αφού το βάρος θα το επωμίζονταν οι φορολογούμενοι των κρατών. Ένα άλλο επιχείρημα ήταν πως αν δεχόταν να συμμετέχει, δημιουργούσε αυτομάτως ένα κακό προηγούμενο στην περίπτωση που για μία άλλη χώρα χρειαζόταν να ακολουθηθεί πάλι μία τέτοια διαδικασία.

Τα επιχειρήματα φαίνονται λογικά, αν και αυτός ο χειρισμός σήμαινε μία διάκριση μεταξύ των κοινών επενδυτών και της ΕΚΤ με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί για πρώτη φορά η έννοια του προνομιούχου επενδυτή, κάτι που ως τότε φάνταζε αδιανόητο για την διεθνή επενδυτική κοινότητα.

Βέβαια υπήρξε δέσμευση από την ΕΚΤ στους μετόχους της(οι οποίοι είναι οι χώρες-μέλη της ONE) να επιστραφούν τα κέρδη που τυχόν θα προέκυπταν μιας και τα ομόλογα αυτά ως σύνολο είχαν αγοραστεί σε αξιοσημείωτα μικρότερη τιμή από αυτήν της τιμής έκδοσης. Αυτή η υπόσχεση δεν προϋπέθετε ότι αυτά τα κέρδη δίδονταν στην Ελλάδα, μολονότι η Γαλλία είχε την καλή θέληση να επιστραφεί μέρος των κερδών στην χώρα μας. Επιπλέον συνέχισαν να εξυπηρετούνται κανονικά τα

ομόλογα της ΕΚΤ και των άλλων κεντρικών τραπεζών τα οποία δεν ανταλλάχθηκαν με το PSI και συνολικά ανήλθαν σε 52 δις ευρώ.

Η διαφορετική μεταχείριση της ΕΚΤ αυτή καθαυτή είναι κάτι κατανοητό. Τα πράγματα όμως φαίνονται πιο περίεργα και μπερδεμένα όταν αυτή η μεταχείριση αποτελεί μέρος μίας σειράς γεγονότων τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα να δυσχεράνουν αρκετά την ελληνική οικονομία.

Αρχικά λοιπόν η ΕΚΤ, η οποία θεωρείται Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδας και αποτελεί και ένα από τα τρία μέρη που συνθέτουν την τρόικα, δηλαδή την ομάδα διάσωσης της χώρας μας, επενέβη και με αδιαφάνεια αγόρασε ελληνικά ομόλογα από την αγορά βοηθώντας έτσι άλλες ευρωπαϊκές χώρες να ξεφορτωθούν τα «τοξικά» ελληνικά ομόλογα. Υπήρχε βεβαίως από εκείνη τη στιγμή η γνώση ότι κάποια στιγμή αυτά τα ομόλογα θα έπρεπε να «κουρευτούν». Στη συνέχεια δίχως κάποια εξήγηση ζήτησε την εξαίρεση της από τη διαδικασία του PSI και απαίτησε από τους Έλληνες την αποπληρωμή των ομολόγων που διέθετε στο 100% της αξίας τους αναγκάζοντας το κράτος σε λήψη νέων δανείων αφού δεν είχε τα κεφάλαια για την αποπληρωμή των ομολόγων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την απόσυρση ρευστότητας από την οικονομία και μία νέα σειρά μέτρων και περικοπών για την εξοικονόμηση του ποσού αποπληρωμής.

Θεωρητικά βέβαια το αν θα γινόταν δεκτό το αίτημα της ΕΚΤ ήταν στο χέρι της Ελληνικής Κυβέρνησης, κάτι που μας γεμίζει απορία για τους χειρισμούς της. Θα μπορούσε να είχε πράξει όμως η κυβέρνηση διαφορετικά; Ήδη η χώρα βρισκόταν σε μία πολύ δυσχερή θέση και ας μην ξεχνάμε ότι η παγκόσμια γνώμη θεωρούσε τους Έλληνες έναν λαό σπάταλο και τεμπέλη. Έναν λαό που ζούσε μία εύκολη ζωή βασιζόμενη στα δανεικά που εισέπραττε. Τίποτα όμως δεν θα έπρεπε να την εμποδίσει από το να έχει λογικές απαιτήσεις και να τις διεκδικεί.

Η Ελληνική Κυβέρνηση θα μπορούσε για παράδειγμα να είχε ζητήσει από την ΕΚΤ την επιστροφή των ομολόγων στην τιμή που εκείνη τα είχε αγοράσει και όχι στην πλήρη αξία τους ή έστω την χρονική επιμήκυνσή τους και την μείωση του επιτοκίου που αυτά έφεραν.³⁰

Πολλά ακόμα πιθανότατα θα μπορούσαν να διαπραγματευτούν και να πραγματοποιήσουν διαφορετικά που θα ωφελούσαν περισσότερο τη χώρα, όμως δυστυχώς κάτι τέτοιο δεν συνέβη.

30 Σιάτρας Γ, () σελ. 211-217

3.5 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ PSI ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Ας αναλύσουμε τώρα λίγο περισσότερο τον χρηματοπιστωτικό τομέα και συγκεκριμένα τον κλάδο των τραπεζών. Είναι υψίστης σημασίας καθώς οι χειρισμοί που έγιναν εκεί αύξησαν χωρίς λόγο και αιτία κατά πολύ τον λογαριασμό που θα πλήρωναν οι πολίτες της χώρας.

Τα αποτελέσματα από την οικονομική κρίση, από τα όσα αποφασίστηκαν για την απομείωση του ελληνικού χρέους αλλά και από το σύνολο των διαδικασιών που ακολουθήθηκαν οδήγησαν σε ένα πολύ βαρύ πλήγμα. Αρχικά οι τράπεζες βρέθηκαν αντιμέτωπες με την δυσπιστία των πολιτών της χώρας. Κάποιοι από αυτούς έσπευσαν να προστατεύσουν τις καταθέσεις τους με τον τρόπο που εκείνοι θεωρούσαν πιο ασφαλή, και αυτός ήταν η απομάκρυνση τους από τις «αναξιόπιστες» τράπεζες. Η μεγάλη τους απώλεια βέβαια ήταν η εφαρμογή του προγράμματος ανταλλαγής ομολόγων PSI που τις εξανάγκασε να καταγράψουν απώλειες πολύ μεγάλου μεγέθους. Συγκεκριμένα οι ζημιές ανήλθαν σε €40,4δισ.

Σύμφωνα με την απόφαση της συνόδου κορυφής στις 26 Οκτωβρίου 2011 το πρόγραμμα ανταλλαγής θα μεριμνούσε για το τραπεζικό σύστημα με ένα ποσό που ισούταν με €30 δισ πράγμα που θα συνέβαλε στην μείωση της ονομαστικής αξίας των ομολόγων των ελληνικές τραπεζών ώστε να αντεπεξέλθουν. Οι ελληνικές τράπεζες κατείχαν το 20% του ελληνικού χρέους και έτσι ήταν αναμενόμενο να επιδεινωθεί πολύ η χρηματοοικονομική τους εικόνα από όλη αυτήν την διαδικασία και να επιβαρυνθεί ο ισολογισμός τους. Δεδομένου λοιπόν του μεγάλου βαθμού έκθεσης σε ελληνικά ομόλογα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος κρίθηκε απαραίτητη και αποφασίστηκε αυτή η παροχή βοήθειας για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών από το EFSF.

Μετά απ' αυτές τις εξελίξεις οι ελληνικές τράπεζες αποκλείστηκαν από τη διεθνή τραπεζική αγορά μιας και υπήρχε ο φόβος της κατάρρευσης τους και βέβαια αδυνατούσαν να ανανεώσουν τα ελληνικά κρατικά χρέη.³¹

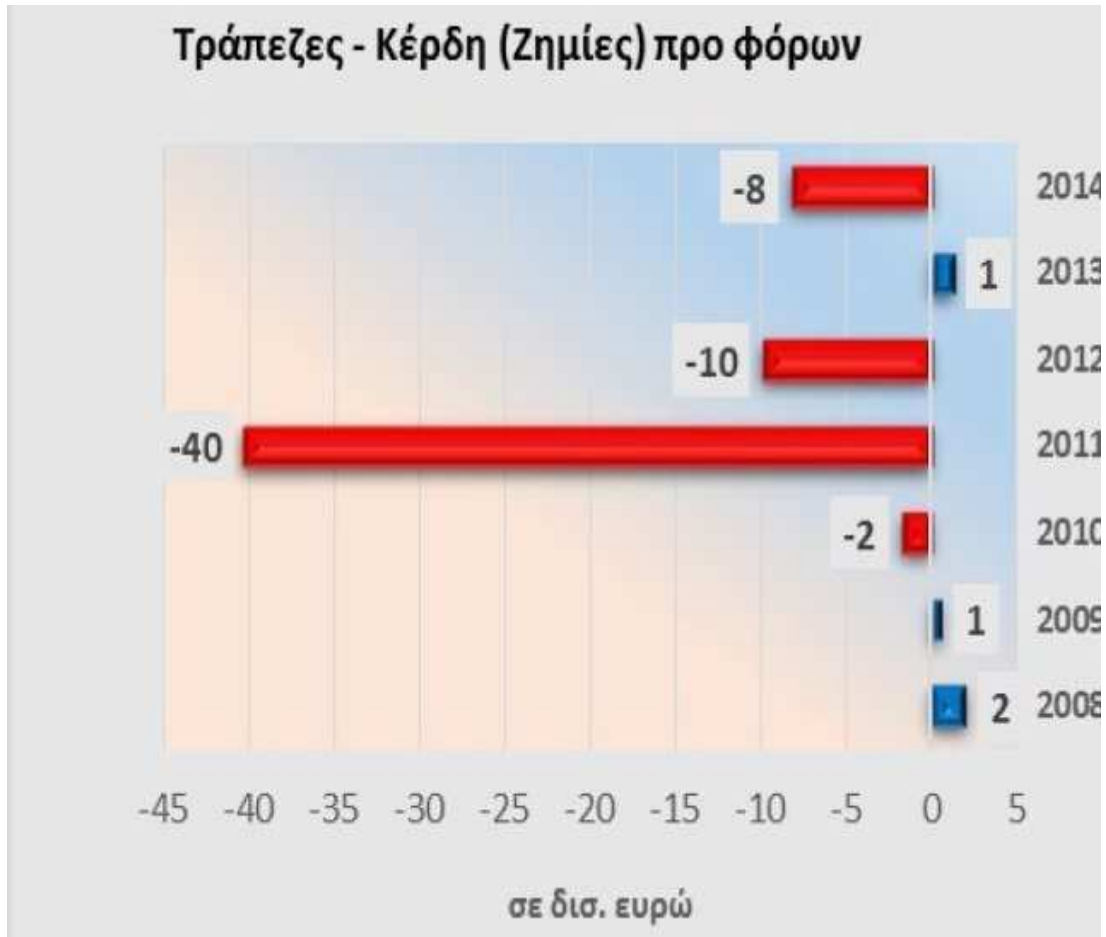
Στο παρακάτω διάγραμμα 3.5.1 αν επικεντρωθούμε στο έτος 2011 βλέπουμε ξεκάθαρα όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω. Τη διετία 2011-2012 τα συνολικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών σχεδόν μπορεί να πει κανείς πως εξαφανίστηκαν, με

31(2016)

http://www.huffingtonpost.gr/2016/05/18/oikonomia-ereyna-epixeiriseis-zimies-_n_10020548.html

αποτέλεσμα να καταστούν αρνητικά. Εν συνέχεια υπάρχει βέβαια μία ανάκαμψη εξαιτίας της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3. 5. 1

ΠΗΓΗ: (2016)

http://www.huffingtonpost.gr/2016/05/18/oikonomia-ereyna-epixeiriseis-zimies-_n_10020548.html

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Β' ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ-ΕΠΑΝΑΓΟΡΑ ΧΡΕΟΥΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για το πότε αποφασίστηκε η διαδικασία της επαναγοράς ομολόγων ή το ποιανού ιδέα ήταν δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι. Το πιο πιθανό σενάριο δείχνει πως η έμπνευση ήταν από κυβερνήσεις της Ευρωζώνης ή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Εκείνο το διάστημα το ΔΝΤ, το οποίο είχε ήδη εκτιμήσει ότι το ελληνικό χρέος δεν ήταν βιώσιμο, εξέφραζε έντονα τις αντιρρήσεις του για την πορεία του ελληνικού χρέους, πίεζε ώστε να υπάρξει κάποιος χειρισμός επί του χρέους και πρόβαλε ότι η συνέχιση της συμμετοχής του στο πρόγραμμα στήριξης με αυτά τα δεδομένα δεν είναι σίγουρη. Αυτός ήταν σίγουρα ένας από τους λόγους της Β' αναδιάρθρωσης του χρέους, δηλαδή ο κατευνασμός των πνευμάτων.

Έτσι αποφασίστηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση η επαναγορά των νέων ομολόγων που είχαν κυκλοφορήσει τον Μάρτιο του 2012 δηλαδή μόλις εννέα μήνες μετά την αναδιάρθρωση του χρέους. Το κούρεμα του Δεκεμβρίου του 2012 ανακοινώθηκε ύστερα από μία συνεδρίαση του Eurogroup τον Νοέμβριο, μόλις ένα μήνα πριν δηλαδή και πολύ ξαφνικά. Η λογική που υπαγόρευσε αυτή την απόφαση ήταν ότι με αυτό τον τρόπο θα μπορούσε να μειωθεί η ονομαστική αξία του χρέους(των ομολόγων) χωρίς να χρειαστεί η διαγραφή μέρους του χρέους.

Για να αιτιολογηθεί η τόσο σύντομη δεύτερη αναδιάρθρωση του χρέους ως αιτία υπήρξε ο 'εκτροχιασμός' του ελληνικού προγράμματος από τις δεσμεύσεις του Μαΐου του 2009 και από πρόγραμμα του ΔΝΤ. Η αδυναμία της ελληνικής κυβέρνησης ώστε να επιτευχθεί ο δημοσιονομικός σχεδιασμός και αναπτυξιακές επιδόσεις της οικονομίας ήταν καθοριστικός παράγοντας που είχε ως αποτέλεσμα την μη επάνοδο της στις αγορές αλλά ούτε και βοήθησε να βελτιωθεί ο λόγος χρέος προς ΑΕΠ.

Τα μακροοικονομικά δεδομένα της ελληνικής οικονομίας επιδειωνόντουσαν με απίστευτα γρήγορους ρυθμούς ξεπερνώντας κάθε πρόβλεψη. Έτσι εντάθηκε ο προβληματισμός για το αν η ελληνική οικονομία και κοινωνία είχε την δυνατότητα να φέρει σε πέρας τους στόχους του μνημονίου και ταυτόχρονα να μπορέσει να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της.

Αυτό ήταν το βασικό επιχείρημα που η τρόικα χρησιμοποίησε σε τακτά χρονικά διαστήματα προκειμένου να δικαιολογήσει την τόσο σύντομη χρονικά επαναγορά του χρέους.

Κατά την εφαρμογή της επαναγοράς του Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2012 η Ελληνική Κυβέρνηση πρότεινε, αφού της ζητήθηκε, και είχε ως αίτημα να υλοποιηθεί ένα σχέδιο ελάφρυνσης του χρέους κατά 20% από τους δανειστές αλλά και από τους κατόχους των ελληνικών ομολόγων έτσι ώστε να επιτευχθεί η βιωσιμότητα του χρέους. Η επαναγορά αφορούσε τα ελληνικά ομόλογα συνολικού ύψους €62,4δισ που κυκλοφόρησαν μετά το PSI του Μαρτίου του 2012.

Οι ελληνικές τράπεζες κατείχαν περίπου €15,0δισ, τα ασφαλιστικά ταμεία περίπου €7,9 δισ, οι εγχώριοι θεσμικοί επενδυτές, οι μικροί ομολογιούχοι κατείχαν περίπου €5,4δισ και οι ξένοι επενδυτές περίπου €34,0δισ. Επίσης εκτιμάται ότι από τα €34 δισ των ξένων επενδυτών τα επενδυτικά κεφάλαια(hedgafunds), είχαν στην κατοχή τους €15-25δισ.

Να υπενθυμίσουμε πως αυτά τα ομόλογα είναι τα ίδια με εκείνα που είχαν υποστεί κούρεμα με το πρόγραμμα ανταλλαγής(PSI), στο οποίο η Ελληνική κυβέρνηση είχε αναγκάσει τους κατόχους τους να τα ανταλλάξουν με καινούρια συνολικής ονομαστικής αξίας €62,4δισ, ώστε να καταφέρει ο δείκτης Χρέος/ΑΕΠ να κυμαίνεται στο 120% και τα οποία θεωρητικά ήταν πλήρως διασφαλισμένα εφόσον είχαν εκδοθεί με βάση το βρετανικό δίκαιο. Μάλιστα ανώτατα στελέχη της τότε κυβέρνησης διαβεβαίωναν ότι δεν επρόκειτο να μην αποπληρωθούν.

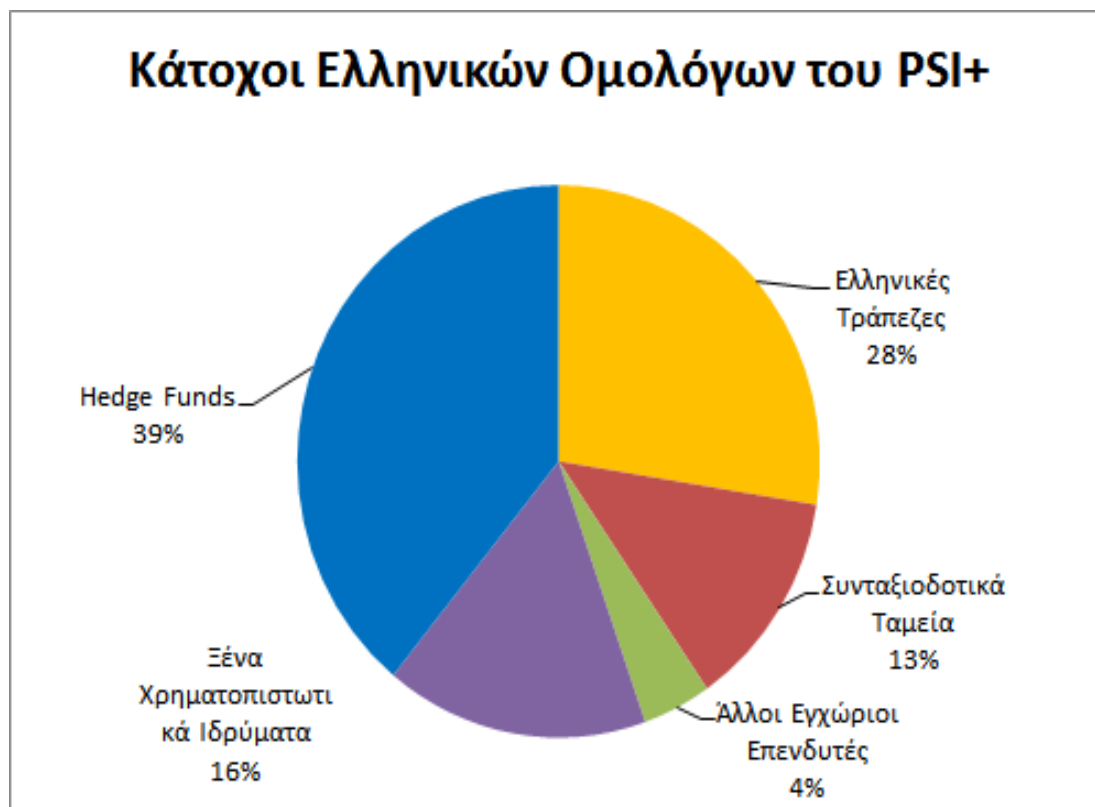
Οι κάτοχοι των ομολόγων θα τα αντάλασσαν στην τιμή των 33,8 για κάθε ένα ομόλογο που είχαν, με μετρητά. Αυτό σημαίνει πως το νέο «κούρεμα» έφτανε σε ποσοστό το 66,2%. ³²Υποθετικά ήταν εθελοντική, όμως ποιός λογικός άνθρωπος θα ήθελε να μειωθεί εκ νέου η αξία των χρημάτων που είχε επενδύσει και μάλιστα ελάχιστο χρονικό διάστημα αργότερα;³³

32 Σιάτρας Γ, () σελ. 195-198

33 Σιάτρας Γ, () σελ. 217-225

Στο διάγραμμα 4.1.1 φαίνεται σε τι ποσοστό κατείχαν ελληνικά ομόλογα οι διάφοροι επενδυτές.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1.1

ΠΗΓΗ:(2016)

<http://www.leimonis.com/tag/%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%E%B1%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CE%AE%CF%8%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CF%89%CE%BD/>

Τα ασφαλιστικά ταμεία ήταν τα μόνα που εξαιρέθηκαν από αυτήν την διαδικασία της επαναγοράς χρέους, όμως οι ζημιές που είχαν εξαιτίας της επιπλέον απαξίωσης των μετοχών στις τράπεζες που διατηρούσαν δεν ήταν αμελητέες.

Το ύψος του χρέους που διαγράφηκε έφτασε περίπου τα €3δισ, ποσό μικρό κρίνοντας από την αναστάτωση που επέφερε στο τραπεζικό σύστημα. Η ύπαρξη αυτών των καινούργιων ζημιών αύξησε ιδιαίτερος τα χρήματα που θα έπρεπε να δανειστεί η Ελλάδα για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών της.³⁴

4.2 ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΠΑΝΑΓΟΡΑΣ

Για την πραγματοποίηση της επαναγοράς χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της αποκαλούμενης τροποποιημένης ολλανδικής δημοπρασίας(modified dutchauction).

Σύμφωνα με τα τελικά αποτελέσματα της δημοπρασίας με ομόλογα EFSF 11,289 δις ευρώ επαναγοράστηκε χρέος 31,859 δις Ευρώ.

34 (2016)

<http://www.leimonis.com/tag/%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%E%B1%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CE%AE%CF%8-%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CF%89%CE%BD/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Αποτελέσματα- Συμπεράσματα Αναδιαρθρώσεων

Οι απόψεις των πολιτών για το αν οι δύο αναδιαρθρώσεις που πραγματοποιήθηκαν βοήθησαν ή όχι δίστανται. Η πλειοψηφία τους ασκεί έντονη κριτική στο πρόγραμμα αλλά κυρίως στις αναδιαρθρώσεις του ελληνικού χρέους που έγιναν αφού είναι γεγονός πως σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα από όταν έλαβε χώρα η τελευταία αναδιάρθρωση οι αγορές,, αναλυτές, πολιτικοί, τα οικονομικά έντυπα και γενικότερα οι υπεύθυνοι και ειδικοί επί του θέματος ξεκινούν να πιστεύουν ότι μία ακόμη αναδιάρθρωση θα είναι απαραίτητη και αυτό βεβαίως μας δείχνει πως εκ του αποτελέσματος οι προσπάθειες που γίνανε δεν μπορούν να χαρακτηριστούν επιτυχείς.

Πρέπει όμως να τονιστεί πως και στις δύο επιχειρήσεις η αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, με τον τρόπο που προτάθηκε, συντέλεσε βασική προϋπόθεση για να συνεχίσουν οι δανειστές να μας καταβάλλουν τις δόσεις της χρηματοδότησης που συνοδεύονταν σαφώς με το μνημόνιο και τους όρους που αυτό περιείχε, πράγμα που σίγουρα πίεσε σε μεγάλο βαθμό τις εκάστοτε ελληνικές κυβερνήσεις οι οποίες γνώριζαν για τα προβλήματα ρευστότητας της Ελλάδας και τα ποικίλα άλλα προβλήματα που θα προκαλούνταν, πχ κοινωνικά, σε περίπτωση μη οικονομικής βοήθειας.

Κάτι επίσης ενδεικτικό της επιτυχίας των αναδιαρθρώσεων είναι ότι οι παρεμβάσεις και το κούρεμα δεν ήταν ουσιαστικά, κάτι που μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε αν σκεφτούμε πως το εναπομείναν χρέος δεν είναι ιδιαίτερα μικρότερο σε απόλυτους όρους(απόλυτα νούμερα) ή σε όρους σύγκρισης με το ΑΕΠ και αυτό δεν το καθιστά λοιπόν, ακόμα και μετά από τόση προσπάθεια, άμεσα εξυπηρετήσιμο.

Ας κάνουμε την εξής υπόθεση, πως τελικά η λύση που προσφέρθηκε για το πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας και τελικά εφαρμόστηκε ήταν η καλύτερη δυνατή για την εξυγίανση της, τα αποτελέσματά της θα είχαν την δυνατότητα να είναι πιο θετικά και ουσιαστικά αν είχαν λάβει υπόψη τα ακόλουθα:

Όσον αφορά στην πορεία της αναδιάρθρωσης του Μαρτίου του 2012, πρέπον θα ήταν να συμπεριλάβουν επιπλέον τα ομόλογα που κατείχαν η ΕΚΤ, οι κεντρικές τράπεζες και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Το σύνολο αυτού του ποσού δεν ήταν μικρό

και θα βοηθούσε σημαντικά σε μία αξιοσημείωτη ελάφρυνση του χρέους. Το να εξαιρεθεί το ποσό αυτό ίσως να έδειξε ότι η προσπάθεια για σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας δεν ήταν όσο ειλικρινής θα περιμέναμε και θα ελπίζαμε. Επιπροσθέτως λόγω της ταπεινής μείωσης του εναπομείναντος χρέους σε απόλυτα νούμερα οι συζητήσεις για αδυναμία εξυπηρέτησης του αυξήθηκαν με αποτέλεσμα να προκληθεί ένα χάος και μία αβεβαιότητα που έβλαπταν την ελληνική οικονομία ακόμη περισσότερο.

5.1 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

α)Μείωση χρέους σε απόλυτο μέγεθος και ως ποσοστό του ΑΕΠ

Λαμβάνοντας υπόψην στοιχεία που έχουν δημοσιοποιηθεί από το γενικό λογιστήριο του Κράτους βλέπουμε ότι από τα 355,79 δις (ή 176,4% του ΑΕΠ) που ήταν το σύνολο του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης το έτος 2011, το 2012 αυτό άλλαξε και διαμορφώθηκε στα €307,18 δις(ή 156,6% του ΑΕΠ), δηλαδή μειώθηκε κατά 13,6% συγκριτικά με το 2011.

Με βάση αυτά τα στοιχεία παρατηρούμε πως ύστερα από την πρώτη αναδιάρθρωση του χρέους μέσω του PSI(άνοιξη 2012) και της δεύτερης αναδιάρθρωσης μέσω του προγράμματος επαναγοράς των ελληνικών ομολόγων(Δεκέμβριος του 2012) το άμεσο όφελος επί του ποσού του χρέους έφτασε τα €48,61δις.

β)Μείωση τόκων και διάρκειας Χρέους

Κάτι πολύ ουσιώδες ήταν η πρακτική που ακολουθήθηκε για τους τόκους αποπληρωμής του ελληνικού χρέους. Η μείωση τους, σε συνδυασμό με την παράταση-καθυστέρηση των λήξεων στα ελληνικά ομόλογα, επέτρεψαν στους επόμενους προϋπολογισμούς να υπάρξει μία ελάφρυνση.

Η μέση διάρκεια του δημοσίου χρέους από 2,36 χρόνια ανέβηκε στα 16,53 χρόνια μέσα σε ένα μόλις έτος. Αυτό ήταν μία πολύ θετική εξέλιξη για την Ελλάδα και ουσιαστικά σήμαινε πως ενώ πριν τις αναδιαρθρώσεις η Ελλάδα είχε να αποπληρώσει το ποσό των €206 δις, στην περίοδο 2014-2021, πλέον το χρέος είχε μειωθεί πολύ φτάνοντας τα €72,1δις.

Επιπλέον από το 2012 κιόλας η χώρα μας έδωσε €6,4δις λιγότερα σε σχέση με το έτος 2011.

Τέλος, όσον αφορά τους κατόχους του χρέους τα ομόλογα που έχει στην κατοχή του ο ιδιωτικός τομέας μειώθηκαν από τα 274,8 δις τον Δεκέμβριο του 2011 στα €35δις τον Δεκέμβριο του 2012, μία πολύ γενναία μείωση που πρακτικά έκανε όντως το χρέος να μειωθεί αρκετά όμως δημιούργησε ποικίλα άλλα προβλήματα στην δομή της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας.

γ) Η Αναδιάρταξη ποσοστών χρέους

Με την αναδιάρθρωση επιτεύχθηκε να διαμορφωθούν διαφορετικά τα ποσοστά χρέους ανάμεσα στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα. Επίσης έγινε η μεγαλύτερη μεταφορά ομολόγων του ιδιωτικού τομέα στον δημόσιο που ως τότε είχε γίνει για αποφυγή χρεοκοπίας. Όμως αυτό οδήγησε στην αδυναμία της ελληνικής κυβέρνησης να διαπραγματευτεί επί ίσοις όροις. Είναι γεγονός ότι αν η διαπραγμάτευση της ελληνικής κυβέρνησης πραγματοποιούνταν με ιδιώτες για μια πιθανή μελλοντική αναδιάρθρωση θα ήταν πιο εύκολη διαδικασία από αυτή που εν τέλει έγινε στις συνεργασίες με τις κυβερνήσεις και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα της ΟΝΕ.³⁵

35 Χιόνης, (2016)
<http://www.akioe.gr/default.asp?node=page&id=11540>

5.2 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στο μεγάλο κόστος που υπέστη και το ασφαλιστικό σύστημα. Η συμμετοχή πραγματοποιήθηκε με την υπόσχεση ότι θα ελάμβαναν ενισχύσεις από τον ελληνικό προϋπολογισμό. Σ αυτό το πλαίσιο δόθηκαν εγγυήσεις προς τα ασφαλιστικά ταμεία ακόμα και για παραχώρηση περιουσιακών στοιχείων(π. χ. αστικών ακινήτων) που θα κάλυπταν μέρος της απώλειας που θα προέκυπτε από το PSI+. ³⁶ Δυστυχώς τίποτα απ' αυτά δεν συνέβη με αποτέλεσμα στις υπόλοιπες κρίσεις της ελληνικής οικονομίας να προστεθεί και η κρίση του ασφαλιστικού συστήματος. ³⁷

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2.1

ΤΙ ΕΙΧΑΝ ΤΑ ΤΑΜΕΙΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΤΙ ΤΟΥΣ ΕΜΕΙΝΕ ΜΕΤΑ ΤΟ PSI			
Φορέας	Ονομαστική αξία ομολόγων προ «κουρέματος» (σε ευρώ)	Ονομαστική αξία των τίτλων μετά το «κουρέμα» (σε ευρώ)	Άμεσα ρευστοποιήσιμο μετά το PSI (σε ευρώ)
ΙΚΑ	1,46 δισ.	678 εκατ.	101,7 εκατ.
ΟΓΑ	1,06 δισ.	492 εκατ.	73,8 εκατ.
ΜΤΠΥ	69 εκατ.	32 εκατ.	4,8 εκατ.
ΤΑΥΤΕΚΩ	238,6 εκατ.	110,9 εκατ.	16,6 εκατ.
ΕΤΕΑΜ	18,4 εκατ.	8,5 εκατ.	1,27 εκατ.
ΤΠΔΥ	28 εκατ.	15 εκατ.	1,95 εκατ.
ΑΕΔΑΚ	60 εκατ.	32,1 εκατ.	4,11 εκατ.
ΟΑΕΕ	162 εκατ.	86,6 εκατ.	11,29 εκατ.
ΕΤΑΑ	823,7 εκατ.	383 εκατ.	57,45 εκατ.
ΤΑΠΠ	12,9 εκατ.	5,9 εκατ.	885 κιλ.
ΤΕΑΔΥ	1,5 δισ.	697 εκατ.	104,6 εκατ.
ΤΕΑΠ	709,7 εκατ.	330 εκατ.	49,5 εκατ.
ΕΤΑΠ - ΜΜΕ	382,8 εκατ.	178 εκατ.	26,7 εκατ.
ΤΕΑΠΑΣΑ	16,6 εκατ.	77 εκατ.	1,15 εκατ.
Σύνολο	6,37 δισ.	3,02 δισ.	454,9 εκατ.

Σημ.: Στον πίνακα αναφέρονται μόνο οι ονομαστικές αξίες των ομολόγων τα οποία είχαν τα Ταμεία εκτός του Κοινού Κεφαλαίου της Τ.Ε.

ΠΗΓΗ:(2016), <http://whitetoweraris.blogspot.gr/2012/06/psi.html>

³⁶ Χιόνης,(2016)

<http://www.akioe.gr/default.asp?node=page&id=11540>

³⁷(2016),

<http://whitetoweraris.blogspot.gr/2012/06/psi.html>

5.3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΙΔΙΩΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΤΕΣ

Μια από τις πλέον επώδυνες παρενέργειες ήταν και η υποχρεωτική ουσιαστικά συμμετοχή των ιδιωτών επενδυτών.

Στην επιστολή του κυρίου ΓκιγιόμΠρας, γενικού γραμματέα της Euroshareholders, ενός οργανισμού που εκπροσωπεί περίπου 30 εθνικούς ομίλους μετόχων, τονίζουν προς τον πρωθυπουργό:

«Πιστεύουμε ότι είναι ιδιαίτερος άδικο να αντιμετωπίζονται οι ιδιώτες της ΕΕ με τον ίδιο τρόπο με τους θεσμικούς επενδυτές, καθώς οι ιδιώτες της ΕΕ δεν συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις και συχνά οι ζημίες τους δεν εκπίπτουν από τη φορολογία τους, όπως ισχύει για τους θεσμικούς επενδυτές. Η Euroshareholders σας ζητά να εξαιρέσετε τους ιδιώτες ομολογιούχους από την εξαναγκαστική συμμετοχή στο κούρεμα, ή τουλάχιστον να διασφαλίσετε ότι οι ιδιώτες επενδυτές της ΕΕ θα έχουν τη δυνατότητα να αφαιρούν τις ζημίες από τους φόρους τους». ³⁸

38 (2016)
http://www.ethnos.gr/oikonomia/arthro/eksairesi_apo_to_psi_zitoun_europaioi_idiotes_ependytes-63621581/

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

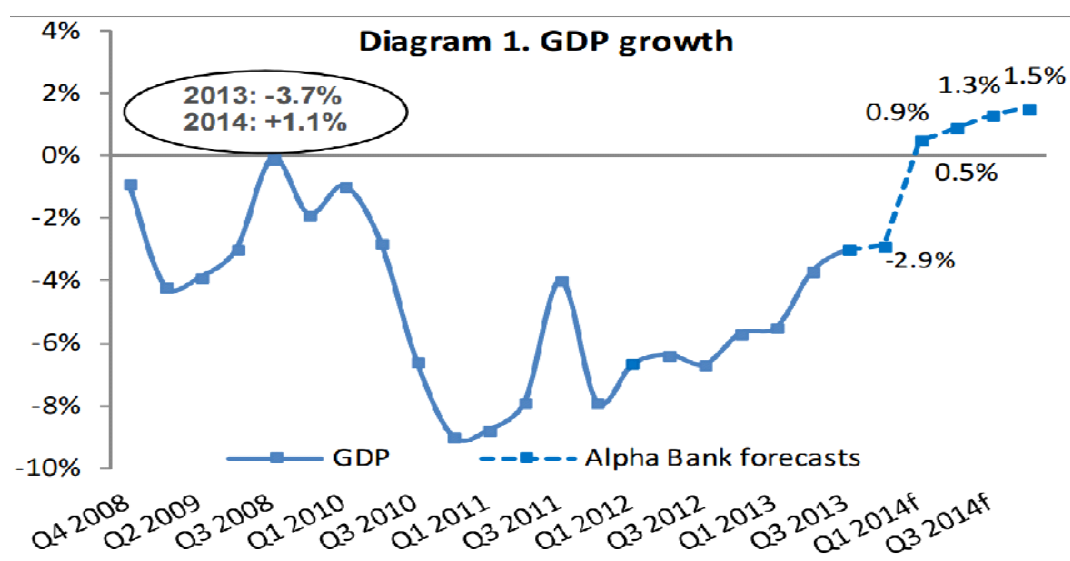
Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

6.1 Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ

Η ταχεία εφαρμογή του προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών κατέστησε δυνατή την εισροή στα τόσο αναγκαία εκείνη την περίοδο ξένα κεφάλαια σε μεγάλες ποσότητες. Δημιουργείται κλίμα εμπιστοσύνης με τους διεθνείς επενδυτές οι οποίοι δείχνουν πίστη στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας αυτό οδηγεί στην άνοδο των τιμών στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Στις εξελίξεις συνέβαλε περαιτέρω και ο τουρισμός, στον οποίο παρατηρήθηκε αύξηση πλέον της αναμενόμενης.

Έτσι το 2013 καταγράφηκε μια σημαντική βελτίωση ισοζυγίου, με πλεόνασμα 0,4% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με μια προγραμματισμένη μηδενική ισορροπία, από -1% του ΑΕΠ του πρωτογενούς ελλείμματος το 2012. Βάσει της νομοθεσίας που εγκρίθηκε το Νοέμβριο του 2012 η Ελλάδα με την εφαρμογή μέτρων και με περικοπές δαπανών είχε ως στόχο την αύξηση των εσόδων σε € 15 δις για τον προϋπολογισμό 2013-2014.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.1.1

Έπειτα από σχεδόν τέσσερα ολόκληρα χρόνια η κρίση της ελληνικής οικονομίας θεωρείται διαχειρίσιμη, τουλάχιστον αυτό έδειχναν οι αριθμοί, αν και η οικονομική κατάσταση των Ελλήνων πολιτών δυσκόλευε χρόνο με τον χρόνο. Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να αναλύσουμε τα επιχειρήματα αλλά και τους λόγους που ένα τέτοιο σενάριο βελτίωσης της οικονομίας της χώρας κατέσται πιστευτό.

Αρχικά σημαντικό ρόλο έπαιξε η βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας, τόσο για τις εξαγωγές και υποκατάστασης των εισαγωγών και ο σκοπός εγκατάστασης διεθνών εμπορεύσιμων βιομηχανιών στο εγγύς και άμεσο μέλλον, μέσω των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που είχαν τεθεί. Επίσης συνέβαλε και η συμπεριφορά των καταναλωτών την περίοδο Σεπτεμβρίου - Οκτωβρίου 2013 που σιγά σιγά έδειχναν να ξεφεύγουν από την «καταθλιπτική» καταναλωτική συμπεριφορά, ενθαρρυμένοι από τα οικονομικά στοιχεία που είχαν δημοσιευτεί και από τα όσα άκουγαν περί ανάκαμψης και εξόδου από την κρίση.

Η αναβίωση των επενδύσεων σε υποδομές και άλλες επενδύσει υπό κρατικό έλεγχο καθώς και η επιτάχυνση της εφαρμογής της ιδιωτικοποίησης του δημόσιου τομέα το 2013 και τα επόμενα έτη. Πιο συγκεκριμένα, η ελληνική κυβέρνηση έχει εξασφαλίσει συμφωνία με τις αρχές της ΕΕ να ανακατευθύνει τα διαρθρωτικά κεφάλαια χρηματοδότησης για την επανέναρξη των εργασιών σε τέσσερις κύριες οδικές αρτηρίες της χώρας, όπου η κατασκευή είχε σταματήσει για σχεδόν τρία χρόνια. Αυτό θα σήμαινε τη μεταφορά κονδυλίων από προγράμματα που θα συγχρηματοδοτούνταν από τα ταμεία της ΕΕ σε αδρανείς επιχειρήσεις. Η επανεκκίνηση των εργασιών σε έργα υποδομής συνεπάγεται την ανάκτηση της παραγωγικής δραστηριότητας και τις επενδύσεις στον τομέα των κατασκευών και κατά συνέπεια σε διάφορους άλλους τομείς της ελληνικής οικονομίας και ήταν μια σημαντική βοήθεια για το κεφαλαίο και την εργασία της χώρας.

Σημαντικό ρόλο στην ανταγωνιστικότητα της χώρας είχε η υψηλή ποιότητα στο μορφωτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού που θα συμμετείχε στην εγχώρια παραγωγή και που θα κάλυπτε την ζήτηση στην εργασία. Στην ανταγωνιστικότητα συνέβαλλαν επιπλέον οι προγραμματικοί στόχοι της τότε κυβέρνησης και της ΕΕ για

την αλλαγή στο σύστημα συνταξιοδότηση των πολιτών τουλάχιστον μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 2020.³⁹

39 (2016), <https://www.alpha.gr/page/default.asp?id=2431&la=1>

6.2 ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Οι παραπάνω εξελίξεις συνέβαλαν ώστε οι συζητήσεις περί Grexit να πάψουν κατά τους επόμενους μήνες και η σταθεροποίηση και η ανάκαμψη της οικονομίας γίνεται πιο προφανής και ευρέως αποδεκτή. Αυτό εκείνη την χρονική περίοδο έχαιρε ιδιαίτερης σημασίας γιατί παράλληλα η κυπριακή οικονομία κατέρρεε.

Κανείς δεν μπορεί να είναι σίγουρος για το αν η Κεντρική Τράπεζα Κύπρου αξιολόγησε και διερεύνησε την εξάρτηση της και αν απλά «ρίσκαρε» ή αν είχε άγνοια κινδύνου. Πάντως σίγουρα είχε σκοπό να εκμεταλλευτεί τις υψηλές αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων το 2010 και το είδε σαν ευκαιρία, καλύπτοντας ίσως με αυτόν τον τρόπο και δικές τους ζημιές όπως για παράδειγμα από μη εξυπηρετήσεις δανείων.

Ορισμένοι διαπιστώνουν, κυρίως Κύπριοι πολιτικοί αλλά και πολίτες, ότι η κρίση στο κυπριακό τραπεζικό σύστημα και ευρύτερα στην κυπριακή οικονομία οφείλεται στις αρνητικές επιπτώσεις της συμμετοχής των κυπριακών τραπεζών στο «κούρεμα» του ελληνικού δημοσίου χρέους(PSI). Σίγουρα συνέβαλλε σε πολύ μεγάλο βαθμό. Αυτό που πρέπει όμως επίσης να ληφθεί υπόψη είναι και το μέγεθος του τραπεζικού συστήματος της Κύπρου καθώς αποτέλεσε σημαντικό επίσης πρόβλημα. Το ενεργητικό του(δάνεια, κλπ) υπερέβαινε το επταπλάσιο του κυπριακού ΑΕΠ, ενώ οι καταθέσεις ήταν τετραπλάσιες του ΑΕΠ.

Πιο συγκεκριμένα η Κύπρος μετά από τις συνεχείς υποβαθμίσεις της από διάφορους οίκους αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας αιτήθηκε την ένταξή της στον Ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης. Στις 30 Νοεμβρίου 2012, η κυπριακή κυβέρνηση συμφώνησε με την τρόικα τους όρους διάσωσης της κυπριακής οικονομίας, η συμφωνία αυτή περιλάμβανε λήψη μέτρων παρομοία με αυτά που είχαν εφαρμοστεί και στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά δεν επήλθε συμφωνία για την αναχρηματοδότηση των κυπριακών τραπεζών. Εν τέλει στις 25 Μαρτίου οι υπουργοί οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κατέληξαν σε νέο σχέδιο, το οποίο περιλάμβανε κούρεμα καταθέσεων που υπερβαίνουν τα 100. 000 € κατά 40% , και συγχωνεύονται οι τράπεζες Κύπρου και Λαϊκή.

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου το 1/3 του τζίρου των κυπριακών τραπεζών γινόταν στην Ελλάδα, δηλαδή χιλιάδες Έλληνες είχαν καταθέσει τα χρήματά τους σε κυπριακές τράπεζες οι οποίες έδρευαν στην Ελλάδα. Οι ειδικοί της ΕΚΤ

προειδοποίησαν για την πιθανότητα ενός bank run στην Ελλάδα που θα οδηγούσε σε πτώχευση το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, για το οποίο είχαν μόλις χορηγηθεί 40 δις από τον μηχανισμό στήριξης ESM, αν οι καταθέτες αυτοί υποχρεώνονταν να συμμετάσχουν στο κούρεμα των κυπριακών καταθέσεων. Έτσι η ΕΚΤ και η Κομισιόν εφάρμοσε ένα σχέδιο που προηγήθηκε της συμφωνία με την κυπριακή κυβέρνηση. Ανάγκασε τις κυπριακές τράπεζες να πουλήσουν τα υποκαταστήματά τους στην Ελλάδα(αφού πρώτα είχαν υποτιμηθεί συστηματικά) ώστε να προφυλαχθούν οι Έλληνες από το κυπριακό σοκ. Η προστασία της περιουσίας, που αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα σε όλη την ΕΕ, σε αυτή την περίπτωση δεν ίσχυσε.

Η εξαγορά αυτή έγινε στα πλαίσια των μεταρρυθμίσεων και τις προοπτικές του χρηματοπιστωτικού τομέα που είχε σχεδιάσει η τρόικα. Η μεταρρύθμιση του προγράμματος που είχε συμφωνηθεί στον οικονομικό τομέα έχει τεθεί σε εφαρμογή άμεσα. Στον απόηχο της κυπριακής πανωλεθρίας, οι τέσσερις βασικές ελληνικές τράπεζες είχαν πια πλήρως ανακεφαλαιοποιηθεί. Η αναδιάρθρωση και η ενοποίηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος ολοκληρώθηκε με τη δημιουργία των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, όπως πρόβλεπε το πρόγραμμα προσαρμογής. Αυτό έγινε με τη δραστική αναδιάρθρωση της ΑΤΕbank και της τράπεζας Κύπρου στην Ελλάδα από την εξαγορά τους από την τράπεζα Πειραιώς καθώς και η ομαλή εξαγορά της Εμπορικής Τράπεζας από την Alphabank και η απόκτηση του Δημοσίου Ταμειντήριου και της Proton από την Eurobank και της Geniki Bank και Millennium BCP από την Τράπεζας Πειραιώς.⁴⁰

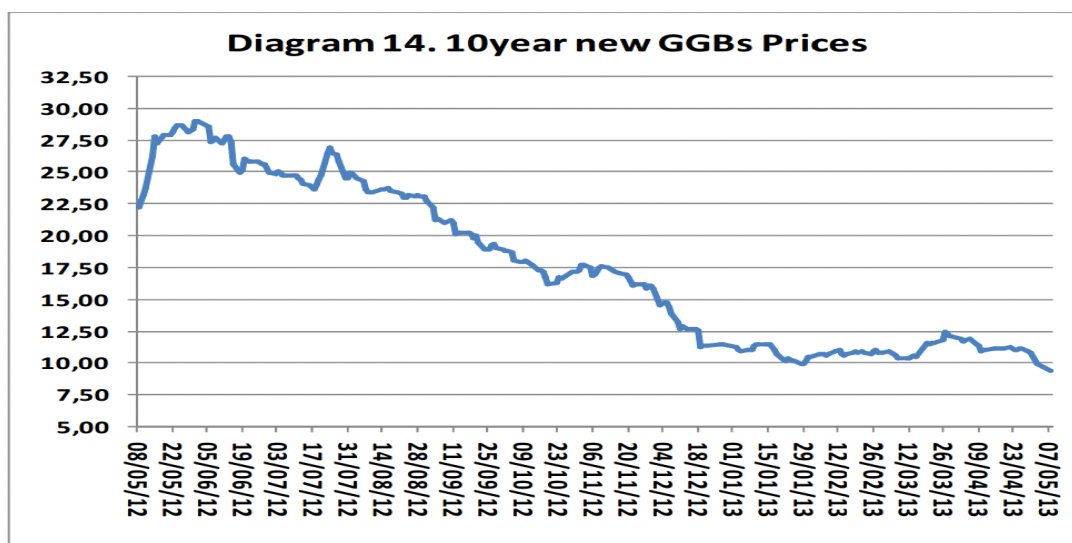
Αυτό το σύστημα τραπεζών υλοποιήθηκε ταυτόχρονα μέσα σε ένα μήνα προσελκύνοντας επίσης σημαντικές ποσότητες των κεφαλαίων από το εξωτερικό, στα μέσα του Ιουνίου 2013.

40 (2016), http://www.iskra.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=12121:peiraiws-laikh-kyprou&catid=96:2010-06-04-22-41-29&Itemid=290

Στις αρχές του 2013 παρά την υπάρχουσα αξιολόγηση C- από την Moodys, πολλοί οργανισμοί και τράπεζες δεν πούλησαν τα ομόλογα τους στην ελληνική κυβέρνηση στην τιμή επαναγοράς και άλλοι επενδυτές και οι τράπεζες συνέχισαν να αγοράζουν ελληνικά ομόλογα.

Όλα αυτά ανταμείφθηκαν με μια περαιτέρω αύξηση των τιμών πάνω από 65% στον επόμενος μήνες, όταν η τιμή των ΟΕΔ 10 ετών έφθασε 64.7 στις 15 Μαΐου 2013. Είναι ενδεικτικό ότι ακόμη και η κυπριακή πανωλεθρία είχε μικρή μόνο βραχυπρόθεσμη επίδραση στα ελληνικά ομόλογα. Επιπλέον, η αγορά επηρεάστηκε ελάχιστα ακόμη και από αβάσιμες φήμες που εμφανίστηκαν και πάλι την περίοδο Ιουλίου-Αύγουστου 2013, υπαινισσόμενος μια άλλη πιθανή αναδιάρθρωση του ελληνικού δημόσιου χρέους. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα των 10 ετών υπήρχαν ακόμα διακυμάνσεις στο επίπεδο των 67,43 στις 18 Οκτωβρίου 2013. Είναι όμως γεγονός ότι οι αγορές έδιναν έμφαση στην πιθανότητα αθέτησης των όρων από την ελληνική κυβέρνηση διατηρούσαν ακόμα επιφυλάξεις.⁴¹

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.2.1

ΠΗΓΗ: (2016), <https://www.alpha.gr/page/default.asp?id=2431&la=1>

41

(2016), https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%85%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_2012-2013

6.3 ΤΑ ΘΕΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

Η ουσιαστική πρόοδος του 2013 ήταν πλέον φανερή το 2014 με την επιτυχή ολοκλήρωση των τεστ αντοχής που διεξήχθη από την ΕΚΤ αποκαλύπτοντας ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν έχει πρακτικά κανένα κεφαλαιακό έλλειμμα. Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών ήταν θεμελιώδης για την αναδιάρθρωση του τραπεζικού συστήματος της χώρας και έχει θέσει γερά θεμέλια για τη σταθεροποίηση της οικονομίας.

Εκείνο το χρονικό διάστημα υπολογίζονταν ότι η συμβολή της ΕΕ θα σταματούσε στο τέλος του 2014 η χρηματοδότηση του ΔΝΤ θα συνεχιζόταν μέχρι το τέλος του πρώτου τριμήνου του 2016. Με βάση την τότε τρέχουσα κατάσταση, και με την προϋπόθεση ότι ο έλεγχος τρόικας θα ολοκληρώνονταν με επιτυχία αν η κυβέρνηση θα εκπλήρωνε τις υποσχέσεις, ενδέχεται να ήταν δυνατή η τακτική πρόσβαση στις διεθνείς αγορές καθώς οι ανάγκες χρηματοδότησης της χώρας το 2015 θα ήταν περίπου 10 €δισ.

Λαμβάνοντας υπόψη το καθαρό κεφάλαιο 8,3 €δισ του τραπεζικού συστήματος που είχε ήδη φανεί το πρώτο εξάμηνο του 2014 δεν έχει πρακτικά κεφαλαιακό έλλειμμα μετά την ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής αξιολόγησης. Αυτό θα μπορούσε να ανοίξει το δρόμο για τη χρήση των 11,4 €δισ σε προληπτική πιστωτική γραμμή βοηθώντας την Ελλάδα να ακολουθήσει μια αγορά φιλική και ομαλή έξοδο και όχι για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών που προοριζόταν.

Πρώτον, στον τομέα της δημοσιονομικής προσαρμογής, η Ελλάδα εφάρμοσε με επιτυχία τον προϋπολογισμό του 2013 με αξιοσημείωτο πρωτογενές πλεόνασμα αντί του προϋπολογισμένου μηδενικού ελλείμματος. Το επίτευγμα αυτό, σε συνδυασμό με χαμηλή εγχώρια ζήτηση από τον ιδιωτικό τομέα και δραστική βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας οδήγησε επίσης σε σημαντικό πλεόνασμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (συμπεριλαμβανομένου του κεφαλαίου μεταφορών) του ισοζυγίου πληρωμών.

Δεύτερον, στον τομέα των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, η Ελλάδα έχει καταφέρει να αναμορφώσει το θεσμικό πλαίσιο, να αντιμετωπίσει τις δυσκαμψίες και τα εμπόδια για την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της.

Συνολικά, η αξιοσημείωτη προσαρμογή της Ελλάδας για διάστημα τεσσεράμισι χρόνων έχει οδηγήσει σε επανεξισορρόπηση της οικονομίας. Αυτό κατέστη δυνατό μέσω της δημοσιονομικής εξυγίανσης, κυρίως από τη μείωση των δαπανών και τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης σε μόνιμη βάση.

Επιπλέον, σημαντικές ήταν η ενίσχυση της παραγωγικότητας και της απασχόλησης, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις(ιδίως στις αγορές εργασίας και προϊόντων) που υλοποιήθηκαν με επιτυχία, και ενίσχυσαν την διεθνή ανταγωνιστικότητα στην Ελλάδα, καθώς και τις εξαγωγές.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τον δημοσιονομικό τομέα, η κυβέρνηση παρουσίασε στο πρωτογενές ισοζύγιο πλεόνασμα 0,8% του ΑΕΠ το 2013, πολύ πριν από το χρονοδιάγραμμα, έναντι στόχου για μηδενικό υπόλοιπο, από έλλειμμα -0,9% το 2012. Επιπλέον, η δημοσιονομική εξυγίανση συνεχιζόταν αμείωτη στους εννέα μήνες του 2014, γεγονός που δείχνει μια υπερ-απόδοση του 2014 στον δημοσιονομικό στόχο πρωτογενούς πλεονάσματος.⁴²

Επιπλέον, η τότε κυβέρνηση ήταν σε ευνοϊκή θέση για να αρχίσει διαπραγματεύσεις με την Τρόικα, που θα οδηγούσε στην εκταμίευση της επόμενης δόσης του δανείου. Είχε ως στόχο μια έξοδο από το μνημόνιο, φυσικά ακόμα υπό την εποπτεία της ΕΕ για την εξασφάλιση της προόδου των διαρθρωτικών προσαρμογών και της δημοσιονομικής πειθαρχίας που θα οδηγούσε με τη σε μια αποκλιμάκωση των αποδόσεων των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου και ασφάλεια στις διεθνείς αγορές.

42 (2016)
<https://www.alpha.gr/page/default.asp?id=2431&la=1>

6.4 Η ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Η πολιτική αβεβαιότητα που εκδηλώθηκε λίγο αργότερα, το έτος 2015 στην Ελλάδα δεν ήταν τυχαία. Ο ελληνικός λαός είχε υποστεί πολλά πλήγματα. Μέχρι το 2014 η γενικότερη αντίληψη που επικρατούσε ήταν πως οι θυσίες που γίνονταν έπαιναν τόπο και αυτό όπλιζε τον λαό με υπομονή. Σιγά σιγά όμως αυτό το αίσθημα αντιστράφηκε βλέποντας πως το υπολειπόμενο χρέος παρέμενε μετά από τόσα χρόνια θυσιών σχεδόν αμετάβλητο. Με αποκορύφωμα τα τελευταία χρόνια της κρίσης λοιπόν, πληθώρα ερευνών έχουν διεξαχθεί με σκοπό να αποτυπώσουν τον αντίκτυπο που είχαν τα μνημόνια και όλα αυτά τα πολύ σκληρά μέτρα που μετέβαλλαν σε μεγάλο βαθμό αρνητικά την ζωή των ελλήνων πολιτών.

Σε όλες τις έρευνες τα στατιστικά στοιχεία αποτυπώνουν την απαισιοδοξία που σε ορισμένες περιπτώσεις φτάνει να χαρακτηριστεί μέχρι και απόγνωση. Τα παρακάτω διαγράμματα 6.4.1, 6.4.2 και 6.4.3 δείχνουν στοιχεία μίας μεγάλης έρευνας που διεξήχθη από επιστημονική ομάδα με υπεύθυνο τον τέως καθηγητή του Τμήματος Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, κ.Επαμεινώνδα Πανά, επιβεβαιώνουν πως για όλους τους Έλληνες, για άλλους λιγότερο για άλλους περισσότερο, η ποιότητα ζωής έχει επιδεινωθεί δραματικά¹, καθώς επίσης και η αίσθηση ασφάλειας τους αφού λόγω της φτωχοποίησης των πολιτών τα εγκληματικά κρούσματα όπως κλοπές έχουν αυξηθεί, και αποτελεί ένα ξεκάθαρο και αντιπροσωπευτικότατο δείγμα της ψυχολογικής καταστάσεως των Ελλήνων. Τέλος αποτυπώνουν πόσο άσχημες σκέψεις κάνουν εν έτη 2015, σχεδόν 6 χρόνια μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και καθιστά αντιληπτό πως η πλειοψηφία δεν βλέπει, τουλάχιστον στο εγγύς μέλλον, την κατάσταση να βελτιώνεται.⁴³

43 (2016)

<http://www.onairnews.gr/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%83%CE%BF%CE%BA-%CE%97-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%83%CE%B5-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%A0%CF%8E%CF%82-%CE%B7-%CE%BA-42312>

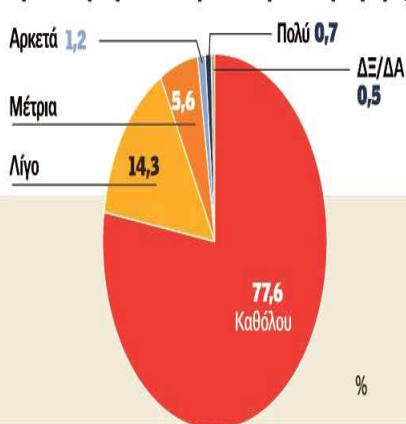
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4.1

Η ποιότητα ζωής στην Ελλάδα σήμερα

Πόσο ικανοποιημένοι θα λέγατε ότι είστε γενικά από τη ζωή σας;

Πόσο ικανοποιημένοι νιώθετε από την οικονομική κατάσταση που επικρατεί στη χώρα μας;

Πόσο ικανοποιημένοι θα λέγατε ότι είστε γενικά από την υγεία σας;

ΠΗΓΗ: (2016)

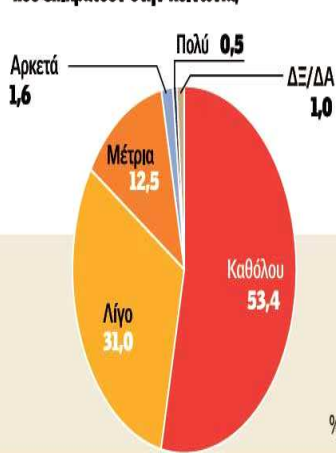
<http://www.onairnews.gr/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%83%CE%BF%CE%BA-%CE%97-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%83%CE%B5-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%A0%CF%8E%CF%82-%CE%B7-%CE%BA-42312>

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4.2

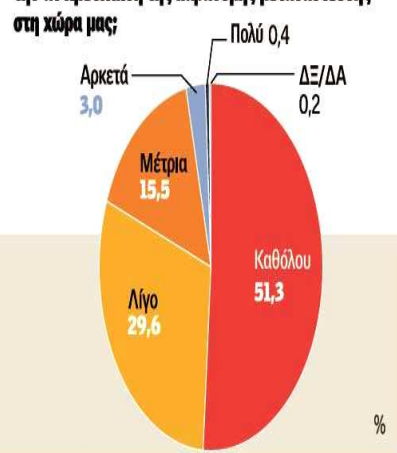
Γενικά, πόσο ασφαλής θα λέγατε ότι αισθάνεστε;

Πόσο ικανοποιημένοι νιώθετε από τις συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία;

Γενικά, πόσο ικανοποιημένοι νιώθετε από την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης στη χώρα μας;

ΠΗΓΗ: (2016)

<http://www.onairnews.gr/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%83%CE%BF%CE%BA-%CE%97-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%83%CE%B5-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%A0%CF%8E%CF%82-%CE%B7-%CE%BA-42312>

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4.3

Σύγκριση δεικτών ικανοποίησης

ΠΗΓΗ:(2016)

<http://www.onairnews.gr/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%83%CE%BF%CE%BA-%CE%97-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%83%CE%B5-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%A0%CF%8E%CF%82-%CE%B7-%CE%BA-42312>

6.5 Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Οι προαναφερόμενες ευνοϊκές εξελίξεις ήταν αποτέλεσμα στη διαδικασία της εφαρμογής της Ευρωζώνης, της ΕΚΤ και του ΔΝΤ στην Ελλάδα με το πρόγραμμα προσαρμογής που υποστηρίζεται στην περίοδο 2010-2014, αν και το μεγάλο κόστος στους όρους ήταν η απώλεια εισοδημάτων και απασχόλησης, και κατά συνέπεια αυτό ήταν μεγάλο πλήγμα για τον ελληνικό λαό. Ο ελληνικός λαός όπως είδαμε είχε φτάσει πλέον σε σημείο αγανάκτησης λόγω των αναδριαρθρωτικών μέτρων. Ας αναλύσουμε λοιπόν αυτά τα μέτρα για να κατανοήσουμε τους λόγους που η χώρα οδηγήθηκε σε πολιτική αβεβαιότητα εν όψει των προεδρικών εκλογών στις αρχές του 2015.

Πρώτα από όλα κρίθηκαν απαραίτητες οι μεταρρυθμίσεις στην δημόσια διοίκηση οι οποίες εφαρμόστηκαν με γρήγορο ρυθμό, υποδηλώνοντας μια θεμελιώδη αναμόρφωση των σχέσεων της αγοράς εργασίας στο δημόσιο τομέα. Επιπλέον, υποχρεώθηκαν σε αξιολόγηση τα ελληνικά πανεπιστήμια, καθώς και σε κρατικό έλεγχο νοσοκομεία και τα υπόλοιπα ιδρύματα υγειονομικής περίθαλψης. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές είχαν στόχο την δραστική μείωση των δαπανών για μισθούς και συντάξεις και στις άλλες λειτουργικές δαπάνες του δημοσίου τομέα. Ακόμα το ΔΝΤ τον Ιούλιο του 2013 απαιτούσε να μειωθεί η δαπάνη για τις αποζημιώσεις των συνταξιούχων του δημόσιου τομέα σε € 21,5 δις(11,7% του ΑΕΠ) το 2013, από € 24,2 δις(12,5% του ΑΕΠ) το 2012, και από € 31,0 δις(13,4% του ΑΕΠ) το 2009. Δηλαδή μείωση του μισθολογικού κόστους κατά € 9,5 δις σε 4 έτη. Επιπλέον υπήρχε στόχος για τη μείωση της δημόσιας απασχόλησης τουλάχιστον κατά 150.000 για την περίοδο 2010-2015. Ήδη το δεύτερο τρίμηνο του 2013 η μείωση της απασχόλησης είχε φτάσει 146.300.

Η μείωση του δυναμικού του δημόσιου τομέα θα έπρεπε να επιτευχθεί όχι μόνο μέσω της φυσικής φθοράς, αλλά και μέσα από ένα σημαντικό αριθμό από υποχρεωτικές απολύσεις. Η τότε ελληνική κυβέρνηση καθυστέρησε τις τελικές αποφάσεις σχετικά με τις 4000 υποχρεωτικές απολύσεις μέχρι το τέλος του 2013. Η διαδικασία αυτή επιταχύνθηκε με την απόφαση του Ιουνίου του 2013 για να κλείσει μέρος του κρατικού ραδιοφωνικού και τηλεοπτικού φορέα(ΕΡΤ), απολύοντας 2600 εργαζομένους.

Ωστόσο, οι ανωτέρω απαιτήσεις όσον αφορά τη μεταρρύθμιση του δημόσιου τομέα τείνουν να παραμελούν τις πιο σημαντικές μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται για την αύξηση της αποτελεσματικότητας στην παραγωγή και την προσφοράς των υπηρεσιών αυτού του τομέα. Καθώς και την δυσαρέσκεια των υπάλληλων λόγω αυτών.

Ακόμα οι πολίτες δυσανασχετούσαν και με τα μέτρα που αφορούσαν τις ιδιωτικοποιήσεις διαφόρων δημόσιων οργανισμών όπως, ΟΤΕ, ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, ΕΛΠΕ, τα λιμάνια του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης καθώς και τα κρατικά αεροδρόμια. Θεωρούταν ότι η τότε κυβέρνηση ήθελε να ξεπουλήσει την κρατική περιουσία.

Συμβολή είχε επίσης το γεγονός ότι διέρρευσε το Δεκέμβριο του 2014 ένα e-mail του τότε υπουργού οικονομικών Γκίκα Χαρδούβελη προς την τρόικα που περιλάμβανε μέτρα τα οποία δεν είχαν δημοσιοποιηθεί ακόμα στον ελληνικό λαό. Αναφερόταν παρεμβάσεις στην κοινωνική ασφάλιση, στο ασφαλιστικό σύστημα και διάφορες παρεμβάσεις στους φόρους. Κάποια βασικά μέτρα προβλεπόταν μέσω αυτού αύξηση του ΦΠΑ στα ξενοδοχεία από 6,5% σε 13%, «πάγωμα» των ονομαστικών συντάξεων το 2016 και το 2017, και λαχειοφόρος αγορά για μεγαλύτερες εισπράξεις ΦΠΑ μέσω αποδείξεων. Η επιστολή κατέληγε : «Αυτή είναι μια συνολική πρόταση. Ακολουθώντας την ισχυρή προτροπή του επικεφαλής του Euroworking Group, αποφασίσαμε να κάνουμε μια συνολική πρόταση αντί για μια σταδιακή διαπραγμάτευση. Αναγνωρίζουμε πως σε μερικούς τομείς δεν ικανοποιήσαμε πλήρως τις ανησυχίες σας. Όμως, αντί αυτού, έχουμε σε άλλα πεδία καταθέσει πολύ πιο φιλόδοξες προτάσεις. Τα ανωτέρω είναι το μάξιμουμ που μπορούμε να προσφέρουμε σε μια γνήσια προσπάθεια να προχωρήσουμε μπροστά και να ολοκληρώσουμε την αξιολόγηση με αξιόπιστο τρόπο.

Περιμένοντας να σας συναντήσω στην Αθήνα,

Γκίκας Α. Χαρδούβελης». ⁴⁴

44 (2016), <http://www.newsbeast.gr/financial/arthro/762821/ti-perilamvanei-to-kauto-e-mail-hardouveli-stin-troika>

Οι πολίτες ήθελαν μια αλλαγή πολιτικής πλεύσης. Έτσι υπήρξαν έντονες και προεκλογικού χαρακτήρα αντιπαραθέσεις που είχαν ως αποτέλεσμα η χώρα να οδηγηθεί σε πρόωρες εκλογές αυτό όμως προκάλεσε αβεβαιότητα για την πορεία της χώρας τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό και οδηγούσε σε απώλεια εμπιστοσύνης. Με την αποδυνάμωση των προβλέψεων για την ελληνική οικονομία, καταγράφηκαν σημαντικές καθαρές εκροές καταθέσεων των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (οι οποίες υπολογιζόταν στα 30 δις ευρώ στο διάστημα Οκτωβρίου 2014-Απριλίου 2015), ταυτόχρονα οι αποδόσεις στα ελληνικά ομόλογα είχαν ανοδική τάση, αλλά και έντονες διακυμάνσεις στη πορεία τους, καθώς και στον αποκλεισμό των ελληνικών εταιριών από χρηματοδότηση στις αγορές κεφαλαίων.⁴⁵

Παράλληλα, οι διαπραγματεύσεις δυσχεραίνονταν σημαντικά και ξανά ήρθε στην επιφάνεια η άποψη περί της αποκοπή της Ελλάδας από τη ζώνη του ευρώ. Ακόμα επηρεάστηκε η χρηματοδοτική ικανότητα του τραπεζικού συστήματος και σταδιακά επήλθε αποκλεισμός των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων από τις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων. Το αποτέλεσμα ήταν η προσφυγή των τραπεζών προσφύγουν σε έκτακτη χρηματοδότηση από την Τράπεζα της Ελλάδος (ELA). Επίσης συνέβαλε ότι διεκόπη το καθεστώς εξαίρεσης από τον κανόνα της ελάχιστης επιτρεπτής πιστοληπτικής διαβάθμισης (waiver) άρα προσφυγή αυτή θεωρήθηκε απαραίτητη γιατί οι ελληνικοί κρατικοί τίτλοι και τα χρεόγραφα (δηλαδή τα τραπεζικά ομόλογα), που καλύπτονται από εγγύηση του Ελληνικού δημοσίου σταμάτησαν από τον Φεβρουάριο του 2015 να γίνονται αποδεκτά από την Ευρωζώνη.⁴⁶

45 (2016), <https://www.alpha.gr/page/default.asp?id=2431&la=1>

46 (2016), http://www.iefimerida.gr/sites/default/files/nompol20142015_edit.pdf

Τον Ιανουάριο του 2015 έγιναν εκλογές, οι αποφάσεις της νέας κυβέρνησης ήταν καθοριστικές για την εξέλιξη της οικονομίας της χώρας. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο έπαιξε η στάση του τότε υπουργού Οικονομικών Γιάννη Βαρουφάκη.

Τα πρώτα βήματα που πραγματοποίησε ο ΣΥΡΙΖΑ ως νεοεκλεγμένο κόμμα ήταν να ξεκινήσει σχεδόν από την αρχή της θητείας του τις διαπραγματεύσεις στα Eurogroup⁴⁷. Στις 20 Φεβρουαρίου, συμφωνήθηκε με την τρόικα να επεκταθεί το υπάρχον πρόγραμμα διάσωσης άλλους τέσσερις μήνες, μέχρι το τέλος του Ιουνίου του 2015. Η ημέρα αυτή θεωρήθηκε ως ένα πρώτο βήμα για να πετάξουν έξω την "μισητή" τρόικα, όπως ο πρωθυπουργός είχε υποσχεθεί να κάνει στην εκστρατεία του. Στην πραγματικότητα ήταν απλά μια επέκταση του προγράμματος. Έντονες ήταν οι επόμενες διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και τους πιστωτές, με την κυβέρνηση να προσπαθεί να «περάσει» την δική της πολιτική γραμμή κόντρα στην λιτότητα και τα μνημόνια.⁴⁸

Επί μήνες κάθονταν στο τραπέζι της διαπραγμάτευσης συζητώντας για το πώς η Ελλάδα θα έβγαινε από την οικονομική κρίση και θα αποπλήρωνε το τεράστιο δημόσιο χρέος της. Φορά με τη φορά όμως γίνονταν όλο και περισσότερες υποχωρήσεις και οι απόψεις της κυβέρνησης όλο και συνέκλιναν με εκείνες των δανειστών. Μέχρι το σημείο που η κυβέρνηση πίστευε πως δεν μπορούσε να κάνει άλλες υποχωρήσεις ενώ οι δανειστές της το ζητούσαν μη κάνοντας βήμα πίσω. Η βασική διαφωνία ήταν για το είδος των οικονομικών μέτρων που έπρεπε να θέσει σε εφαρμογή η χώρα μας με σκοπό να ολοκληρωθεί το προηγούμενο πρόγραμμα οικονομικής διάσωσης έναντι του ελληνικού χρέους και ένα καινούριο πακέτο διάσωσης

47 Η Ευρωομάδα (ευρύτερα γνωστή ως Eurogroup) είναι η ανεπίσημη σύσκεψη των Υπουργών Οικονομικών της Ευρωζώνης δηλαδή των Υπουργών Οικονομικών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες έχουν ως επίσημο νόμισμά τους το Ευρώ, του Αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα Οικονομικά και το Ευρώ αλλά και του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας

48 (2016)

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CE%BF%CE%BC%CE%AC%CE%B4%CE%B1>

Τον Ιούνιο πλησίαζε το τέλος της παράτασης, και τα κρατικά ταμεία είχαν αρχίσει να εξαντλούν τα αποθεματικά τους, η κυβέρνηση ξεκίνησε να ζητά από όλους τους δημόσιους φορείς να "δανείζουν" στο κράτος τα υπόλοιπα αποθεματικά τους. Εν τω μεταξύ, οι ελληνικές τράπεζες είχαν δει ότι οι ταμειακές εκροές από την αρχή του έτους πλησίαζαν τα € 35 δισεκατομμύρια. Πολλοί ήταν οι πολίτες που απέσυραν τα χρήματά τους από τις Ελληνικές τράπεζες και τα μετέφεραν όπου μπορεί κανείς να φανταστεί, από άλλες τράπεζες του εξωτερικού μέχρι και κάτω από τα στρώματα των σπιτιών τους. Οι μαζικές αποσύρσεις καταθέσεων, οι οποίες είχαν ξεκινήσει όταν ανακοινώθηκαν οι εκλογές το Δεκέμβριο του 2014, κορυφώθηκαν όταν η λέξη "Grexit", δηλαδή έξοδος της Ελλάδας από την ενιαία νομισματική ένωση του ευρώ, ήρθε ξανά στην επιφάνεια και ακουγόταν όλο και περισσότερο σε καθημερινή βάση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τους πολιτικούς καθώς και από τους πιστωτές. Αυτό προφανώς ήταν πολύ αρνητικό για την πορεία της οικονομίας και συγκεκριμένα για την ρευστότητα της Ελλάδας. Αυτή η νοοτροπία που επικράτησε, μαζί με το γεγονός ότι από τότε που εκλέχθηκε ο ΣΥΡΙΖΑ ως κυβερνών κόμμα μόνο πλήρωνε τις δόσεις των δανείων δίχως να εισπράττει χρήματα από τους δανειστές και την γενικότερη αβεβαιότητα που επικρατούσε για την κατάσταση και την πορεία της Ελλάδας οδήγησε στα λεγόμενα "capital controls".⁴⁹

Ας αναλύσουμε όμως τι σήμαινε πρακτικά "capital controls". Οι τράπεζες παρέμειναν κλειστές από τη Δευτέρα 29 Ιουνίου 2015 μέχρι και τη Δευτέρα 6 Ιουλίου. Οι καταθέσεις διασφαλίστηκαν πλήρως. Η καταβολή των συντάξεων και των μισθών εξαιρέθηκε από τους περιορισμούς τραπεζικών συναλλαγών της διαδικασίας. Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές εντός της χώρας δεν επηρεάστηκαν. Δηλαδή, θα διεξάγονταν κανονικά όλες οι συναλλαγές με τη χρήση χρεωστικής ή πιστωτικής κάρτας και με άλλους ηλεκτρονικούς τρόπους πληρωμών.

Παράλληλα, από το μεσημέρι της 29 Ιουνίου τα ATM λειτουργούσαν με ημερήσιο όριο ανάληψης 60€ ανά κάρτα, που αντιστοιχούν σε 1.800€ το μήνα. Οι αλλοδαποί τουρίστες μπορούσαν να κάνουν κανονικά αναλήψεις μετρητών. Με την πάροδο του χρόνου τα μέτρα αυτά χαλάρωσαν κ το όριο ανάληψης έγινε 420€ την εβδομάδα.

49 (2016),

<http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-09-11/greece-s-bond-yields-drop-toward-2015-low-on-election-optimism>

Όσον αφορά τις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων της Ελλάδας στο επίμαχο διάστημα που μεσολάβησε από τον Ιανουάριο του 2015 έως και τον Σεπτέμβρη του ίδιου έτους, είχαν αυξηθεί καθώς η νέα κυβέρνηση προσπαθούσε να επαναδιαπραγματευθεί το χρέος της και να εξασφαλίσει περισσότερα κεφάλαια διάσωσης, καθώς αυτές οι συνομιλίες είχαν ωθήσει το έθνος στο χείλος της εξόδου από το ευρώ, και ακόμα επιβλήθηκαν έλεγχοι κεφαλαίων. Μετά από μια συμφωνία να καταβληθεί βοήθεια, τα σημάδια του στρες στην αγορά των ομολόγων υποχώρησαν. Έτσι τα μακροπρόθεσμα ομόλογα 10 ετών είχαν αρχίσει να αποδίδουν καλύτερα.

Η ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε δημοψήφισμα που πραγματοποιήθηκε το έτος 2015 στις 5 Ιουλίου και προκηρύχθηκε στις 28 Ιουνίου. Το ερώτημα που κλήθηκαν να απαντήσουν οι Έλληνες πολίτες με ένα ναι ή ένα όχι ήταν αν πρέπει να γίνει αποδεκτό το σχέδιο συμφωνίας των τριών θεσμών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας(Ε.Κ.Τ) και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου(Δ.Ν.Τ) η οποία προτάθηκε στις 25 Ιουνίου. Το σχέδιο αυτό αποτελούνταν από δύο μέρη: πρώτον τις μεταρρυθμίσεις για την ολοκλήρωση του τρέχοντος προγράμματος και πέραν αυτού και το δεύτερον προκαταρκτική ανάλυση βιωσιμότητας χρέους.⁵⁰ Το ποσοστό των αρνητικών ψήφων έφτασε το 61,3% και κατά συνέπεια το συγκεκριμένο σχέδιο συμφωνίας απορρίφθηκε.⁵¹

Εν συνεχεία βέβαια διαπιστώθηκε πως αυτή η «αντίσταση» δεν είχε ιδιαίτερο νόημα ούτε επέφερε κάποιο αποτέλεσμα κοντά στις τότε επιθυμίες και προτιμήσεις του κυβερνώντος κόμματος αλλά και της πλειοψηφίας του Ελληνικού λαού. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γίνουν πρόωρες εκλογές. Αυτό προκλήθηκε ύστερα από την παραίτηση της κυβέρνησης στις 20 Αυγούστου, που την ώθησε η άρνηση των βουλευτών του ΣΥΡΙΖΑ, της λεγόμενης "αριστερής πλατφόρμας να ψηφίσει την νέα

50 (2016), https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%88%CE%AE%CF%86%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B%CF%84%CE%BF%CF%85_2015

51(2016),<http://greece.greekreporter.com/2015/12/23/greece-2015-the-doomed-year-in-politics/>

δανειακή σύμβαση και τα μέτρα που θα ακολουθούσαν. Οι Ελληνικές βουλευτικές εκλογές από την υπηρεσιακή κυβέρνηση της Βασιλικής Θάνου στις 20 Σεπτεμβρίου. Ο ελληνικός λαός ψήφισε πάλι την ίδια κυβέρνηση γνωρίζοντας πια ότι θα οδηγούνταν σε ένα τρίτο μνημόνιο το οποίο έφερνε μαζί του «σκληρότερες» αλλαγές και μεταρρυθμίσεις οι οποίες πραγματοποιούνται μέχρι και σήμερα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η εργασία που διεκπεραιώθηκε θεωρούμε ότι έβαλε τον αναγνώστη σε σκέψεις και ταυτοχρόνως τον έκανε να προβληματιστεί με την τροπή ορισμένων γεγονότων. Το ίδιο συνέβη και σε εμάς ως συγγραφείς. Λύσαμε ορισμένες απορίες μας, από τις οποίες είχαμε παροτρυνθεί για να γράψουμε την εργασία μας. Έτσι καταλήξαμε σε κάποια συμπεράσματα.

Αρχικά παρατηρήσαμε ότι η Ελλάδα ως χώρα πορεύθηκε με δάνεια από άλλες χώρες και φορείς για πολλά χρόνια, πράγμα το οποίο σε συνδυασμό με την ένταξη της στην ΟΝΕ, την πελατειακή πολιτική της και την χρηματοπιστωτική κρίση οδηγήθηκε στην δική της οικονομική κρίση. Κάτι που θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί αν οι κυβερνήσεις φερόντουσαν με υπευθυνότητα και ειλικρίνεια και προσπαθούσαν να περιορίσουν την εξάρτηση της χώρας μέσω των δανεισμών, αν η χώρα δεν έδινε ψευδή στοιχεία με σκοπό την ένταξη της στην ευρωζώνη και αν οι πολίτες έκριναν ορθότερα και όχι με αποκλειστικό κριτήριο την προσωπική οικονομική άνεση.

Είναι γεγονός ότι η πολιτεία θα έπρεπε να είχε λάβει μέτρα πριν η χώρα υποχρεωθεί από εξωτερικούς παράγοντες στο αδιέξοδο των μνημονίων. Εν συνεχεία πιστεύουμε ότι οι κυβερνήσεις θα μπορούσαν να είχαν διαδραματίσει πιο ενεργό ρόλο στις διαπραγματεύσεις των μνημονίων και των αναδιαρθρώσεων από το να δέχονται σχεδόν με παθητικό τρόπο τις αποφάσεις των δανειστών ενώ θα μπορούσαν να είχαν υπερασπιστεί το συμφέρον της χώρας ώστε τα μέτρα και οι όροι να ήταν πιο ευνοϊκοί και τα αποτελέσματα αυτών να ήταν πιο ουσιαστικά στην απομείωση του χρέους το οποίο έμεινε σχεδόν ανέπαφο σε απόλυτα νούμερα ακόμα και ύστερα από τις παρεμβάσεις που δέχτηκε. Άλλοι παράγοντες όπως οι ξένες τράπεζες και η ΕΚΤ επωφελήθηκαν από την αλληλεπίδραση που αναγκαστικά υπήρχε μεταξύ της χώρας μας των υπολοίπων μελών της ΕΕ προς αποφυγή και δικής τους οικονομικής καταστροφής.

Άλλωστε όσα προαναφέρθηκαν δικαιολογούνται πλήρως από το γεγονός ότι σήμερα η χώρα διανύει την εποχή του τρίτου και συγκριτικά σκληρότερου μνημονίου, δίχως βραχυπρόθεσμη προοπτική εξόδου από αυτό. Επίσης η συζήτηση μίας τρίτης

αναδιάρθρωσής του χρέους μας δείχνει ότι όλες οι προηγούμενες ενέργειες δεν ήταν επαρκείς για την πλήρη αντιμετώπιση του προβλήματος της χώρας μας. (OSI)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Σιάτρας Γ.(2013), Αθήνα: EuroCapital, "Οι ζημιές μας, κέρδη τους: Η λεηλασία της Ελλάδας, τα αποτελέσματα μιας ανεύθυνης πολιτικής"
- Αντύπας Γ. (2016), "Δε φταίει το ελληνικό PSI για την τραγωδία της Κύπρου", <http://www.aixmi.gr/index.php/psixdghsdzfb/>
- Αντωνιάδης Α. (2016), "Οι πτωχεύσεις του ελληνικού κράτους από το 1821 έως σήμερα", http://iskra.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=720:-1821-&catid=56:an-aristera&Itemid=285
- Γαλιώτος Κ. (2016), "Η εξέλιξη της διαφθοράς στην Ελλάδα 1996-2015 κατά τη Διεθνή Διαφάνεια", <http://www.arcadiaportal.gr/news/i-exelixi-tis-diafthoras-stin-ellada-1996-2015-kata-ti-diethni-diafaneia>
- Γκούβας Χ. (2016): "Ιστορία της Ελληνικής Οικονομίας"
<http://www.academia.edu/5074996/%CE%A7%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%82%CE%93%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CE%B2%CE%B1%CF%82%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%82%CE%9C%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1>. Harry Gouvas History of Greek Economy. Monograph, σελ. 7-13
- Ζήρας Β. - Νίκας Σ. (2016), "Ξεπέρασε το 95% η συμμετοχή στο PSI", <http://www.kathimerini.gr/452505/article/epikairothta/politikh/3eperase-to-95-h-symmetoxh-sto-psi>
- Κακουλίδης Γ. (2016), "ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ - ΚΡΑΤΙΚΟ ΧΡΕΟΣ", <http://www.greekvoice.net/page11102852.aspx>
- Καραμανάλη Ε. (2016), "Υψηλός ο δείκτης διαφθοράς", <http://www.kathimerini.gr/794313/article/epikairothta/ellada/yvhlos-o-deikths-diaf8oras>
- Κότιος Α. (2016), "Η Ελλάδα, η ONE και η Κρίση", http://www.prd.uth.gr/uploads/discussion_papers/2011/uth-prd-dp-2011-01_gr.pdf, σελ 13-16

- Πούλος Κ. (2016), Μεταπτυχιακή Διατριβή “Η διαφθορά και η επίδραση της στο κρατικό χρέος”, σελ 43-48, <http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/5698/Poulos.pdf?sequence=2>.
- Σιάτρας Γ. (2016), “Ομόλογα των Τραπεζών: Γι' αυτό το έγκλημα κατά της χώρας, θα τιμωρηθεί κάποιος;”, <http://www.i-siatras.gr/permalink/3101.html>
- Σταμπόγλης Δ. (2016), "Μια σύντομη ιστορία δανείων, χρεών, ελεγχόμενων και ανεξέλεγκτων χρεοκοπιών", <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=499042>.
- Σταυρόπουλος Λ. (2016), “Ρουμελιώτης: Λάθος ότι στο 1ο μνημόνιο δεν συμπεριελήφθη η αναδιάρθρωση χρέους”, <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=713236>
- Χιόνης Δ. (2016), <http://www.akioe.gr/default.asp?node=page&id=11540>
- (2016), "Βιομηχανία", [Βιομηχανία - Live-Pedia.gr](http://www.biomachania.gr),
- (2016), “Οικονομία της Ελλάδας”, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82,
- (2016), “Η μετάβαση στο ευρώ και η επίδραση στην ελληνική οικονομία και κοινωνία”, https://el.wikibooks.org/wiki/%CE%97_%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%AC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7_%CF%83%CF%84%CE%BF_%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%8E_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B7_%CE%B5%CF%80%CE%AF%CE%B4%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1
- (2016), Το παρασκήνιο: “ Πώς μπήκε η Ελλάδα στο ΔΝΤ”, <http://www.news.gr/politikh/esoterikh-politikh/article/160585/to-paraskhnio-pos-mphke-h-ellada-sto-dnt.html>
- (2016), Η «ΜΑΥΡΗ» ΕΠΕΤΕΙΟΣ 6 χρόνια Μνημόνια, σε κρίση διαρκείας η Ελλάδα, <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26509&subid=2&pubid=113986116>
- (2016) “IMF Conditionality”, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/conditio.htm>

- (2016) “Συμφωνία Stand-By του ΔΝΤ”,
<http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/sbag.pdf>
- (2016), "Επαναγορά Ομολόγων / Χρέους(Debt / Bondbuyback", <https://www.euretirio.com/epanagora-omologon-xreous/>
- (2016), “Ανακοινώθηκαν όροι ανταλλαγής και επιτόκιο για το PSI”,
<http://www.protothema.gr/economy/article/179435/anakoinothhkan-oroi-antallaghhs-kai-epitokio-gia-to-psi/>
- (2016), HuffPostGreece | Newsroom
“Ελληνική επιχειρηματικότητα: Οι ζημιές σε βιομηχανία, κατασκευαστές, εμπόριο, τράπεζες και ασφάλειες την τελευταία βετία”,
http://www.huffingtonpost.gr/2016/05/18/oikonomia-ereyna-epixeiriseis-zimies_n_10020548.html
- (2016), “Ποιό ήταν το “κέρδος” της Ελλάδας από την επαναγορά ομολόγων;”,
<http://www.leimonis.com/tag/%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%E%B1%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CE%AE%CF%82%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CF%89%CE%BD/>
- (2016), Τα καλά του PSI ή πώς κατέρρευσαν τα ταμεία”,
<http://whitetowraris.blogspot.gr/2012/06/psi.html>
- (2016) http://www.ethnos.gr/oikonomia/arthro/eksairesi_ apo_to_psi_zitoun_europaioi_idiotes_ependytes-63621581/
- (2016), <https://www.alpha.gr/page/default.asp?id=2431&la=1>, Τεύχος 84 - Δεκέμβριος 2013
- (2016), <https://www.alpha.gr/page/default.asp?id=2431&la=1>, Τεύχος 84 - Δεκέμβριος 2013, σελ. 17,20,12-15
- (2016), https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%85%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_2012-2013

- (2016), http://www.iskra.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=12121:peiraiws-laikh-kyprou&catid=96:2010-06-04-22-41-29&Itemid=290
- (2016), <http://www.onairnews.gr/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1-%CF%83%CE%BF%CE%BA-%CE%97-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%83%CE%B5-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%A0%CF%8E%CF%82-%CE%B7-%CE%BA-42312>
- (2016), <https://www.alpha.gr/page/default.asp?id=2431&la=1>, Τεύχος 86 - Νοέμβριος 2014, σελ. 1,2,4
- (2016), <http://www.newsbeast.gr/financial/arthro/762821/ti-perilamvanei-to-kauto-e-mail-hardouveli-stin-troika>, σελ. 11-13
- (2016), http://www.iefimerida.gr/sites/default/files/nompol20142015_edit.pdf, σελ. 11-13
- (2016), <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-09-11/greece-s-bond-yields-drop-toward-2015-low-on-election-optimism>
- (2016), <http://greece.greekreporter.com/2015/12/23/greece-2015-the-doomed-year-in-politics/>
- (2016), <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%88%CE%AE%CF%86%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%85%2015>,
- (2016), <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CE%BF%CE%BC%CE%AC%CE%B4%CE%B1>